

Begränsat tillträde

**Unga invandrares känsla av tillhörighet i en
finlandssvensk kontext**

Janina Svaetichin

Helsingfors universitet
Statsvetenskapliga fakulteten
Sociologiska institutionen
Pro gradu avhandling
Oktober 2011

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty
Statsvetenskapliga fakulteten

Laitos – Institution – Department
Sociologiska Institutionen

Tekijä □ – Författare – Author
Janina Svaetichin

Työn nimi – Arbetets titel – Title

Begränsat tillträde Unga invandrades känsla av tillhörighet i en finlandssvensk kontext

Oppiaine – Läroämne – Subject
Sociologi

Työn laji – Arbetets art – Level
Pro gradu

Aika – Datum – Month and year
Oktober 2011

Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages
75

Tiivistelmä – Referat – Abstract

Att ha tillträde till olika arenor i samhället är viktigt, speciellt för unga är känslan av tillhörighet väsentligt för välbefinnandet. I min pro gradu-avhandling synliggör jag de ungas beskrivningar av sina liv och sina erfarenheter av vad det innebär att vara "invandrare" i Helsingforsregionen med svenska som första främmande språk. Språkkunskaper och förmåga att uttrycka sig samt att använda språket väl blir allt mer relevant i det mångkulturella samhället där människor med olika kulturella bakgrunder möts. Med hjälp av språkkunskaper ges tillträde till den värld som uttrycks och förutsätts via språket. Min teoretiska referensram är förankrad i finländsk och svensk forskning om invandring, tillhörighet, etnicitet och identitet som tar fasta på ungdomar. Viktiga källor är bland andra Tuomas Martikainen & Lotta Haikkola (2010) och Kamela Liebkind (2000, 2007 m.fl.) Tore Otterups (2005) avhandling om ungdomars flerspråkighet och identitetskonstruktion ger bakgrundskunskap till min studie.

Med hjälp av kvalitativa temaintervjuer som undersökningsmetod ger min studie en bild av invandrarungdomarnas uppfattningar, erfarenheter och känslor. De unga som är intervjuade i min pro gradu-avhandling studerar alla vid en svenskspråkig skolinstitans i södra Finland. Mina informanter är alla födda utanför Finlands gränser och ingendera föräldern är född finländsk, de har alla lärt sig svenska som första främmande språk i Finland. Mitt material består av elva temaintervjuer.

De unga i min pro gradu-avhandling poängterar att deras känsla av tillhörighet och tillträde till olika kulturella kontexter är sammankopplat med språkkunskaper. Forskningsresultaten visar att språkkunskaper ger tillträde och ökade möjligheter i det mångkulturella samhället som vi lever i.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

Tillhörighet, invandring, språk, ungdom, identitet, temaintervju

Innehållsförteckning

1 Inledning

- 1.1 Syfte och frågeställning
 - 1.1.1 Unga invandrare
 - 1.1.2 Invandring till Finland
 - 1.1.3 Invandrarelevens möte med skolan

2 Studiets teoretiska utgångspunkter

- 2.1. Etniska relationer som gränsdragningar
- 2.2 Identitetskonstruktion, tillhörighet och sociala markörer
- 2.3 Multikultiungdom och unga kosmopoliter
- 2.4 Språk ger tillträde – om språkarenor och flerspråkighet
- 2.5 Svenska i Finland och finlandssvenskarna som föreställd gemenskap
- 2.6 Den finlandssvenska skolan som arena för byggandet av tillhörighet

3 Material metod och analys

- 3.1 Forskningen tar sin form - tillträde till forskningsområdet
 - 3.1.1 Temaintervju som undersökningsmetod
 - 3.1.2 Intervjumaterialet och intervjustommen
 - 3.1.3 De intervjuade ungdomarna
- 3.2 Etiska aspekter
- 3.3 Analys och tolkning

4 Forskningens resultat och bidrag

- 4.1 Typiskt finländskt – och svenskt i Finland
- 4.2 Om att höra till - utseende och ursprung sätter gränser
- 4.3 Multipla identiteter – tre starka språk
- 4.4 Många kulturtillhörigheter
- 4.5 Om framtiden och kärleken

5 Avslutning

Litteratur

Bilagor

- Bilaga 1. Intervjuguide**
- Bilaga 2. Informanterna**

1 INLEDNING

Dagens samhälle präglas av ständigt växande internationella flyttningsströmmar som gör att även det finländska samhället kännetecknas av en ökad etnisk diversitet som resultat av invandring från många olika länder. Enligt Wahlbeck (2007) förtjänar den mångfald som kännetecknar dagens migrationsmönster och etniska identiteter en större uppmärksamhet. Min pro-gradu avhandling belyser ett specifikt migrationsmönster, integration till ett nytt land genom inkorporering till institutioner som är avsedda för landets språkminoritet. Mitt antagande är att ett sådant migrationsmönster kan speciellt för barn och ungdomar ha en stor betydelse i det sätt hur de uppfattar sin etniska identitet. Min avhandling undersöker unga invandrades erfarenheter av sitt liv i Finland. Jag har intervjuat elva elever som alla studerar vid samma svenska yrkesskola i Helsingfors. Mina informanter kommer i huvudsak från länder utanför Europa, från Mellanöstern och Afrika, men även några ungdomar från Ryssland och från det forna Jugoslavien ingår i materialet. De unga jag har intervjuat använder dagligen flere språk i sin vardag, de har varierande bakgrund och erfarenheter, upplevelser och kunskaper, de har sitt ursprung i olika länder och kulturer. Gemensamt har de alla att de i Finland har kommit att ges tillträde till det finländska samhället genom svenskspråkiga institutioner, närmast skolor. Resultatet av denna typ av institutionell integrering är att de har mångsidiga språkkunskaper.

Jag är intresserad av att studera hur språket och språkkunskaper påverkar känslan av tillhörighet - hos unga med invandrarbakgrund - till olika språkarenor. De unga som jag intervjuat inför denna avhandling har daglig kontakt och tillgång till flera språk vilket präglar deras vardag och har betydelse för känslan av tillhörighet. Detta är bakgrunden till min studie.

Intresset till att skriva min pro-gradu avhandling om detta ämne ligger i mitt intresse för människor från olika länder och kulturer. Jag har själv bott utomlands längre tider av mitt liv. Jag har visserligen aldrig varit tvungen att fly från krig och faror utan jag har av egen fri vilja valt att bosätta mig en tid i ett annat land för att lära känna människorna där, lära mig deras seder och bruk. Jag intresserar mig för hur det är att som främling komma till Finland och börja om sitt liv här och då göra det i kontexten av svenska institutioner och i många sammanhang på svenska. Mitt eget modersmål är svenska och jag har själv flyttat från en svenskspråkig miljö i Borgå skärgård till Helsingfors och överrumplats över hur mycket man behöver finskan för att klara sig här. Hur har då de unga som flyttat ännu längre ifrån hit till Finland och Helsingfors klarat sig?

I detta första kapitel presenterar jag mitt syfte och mitt forskningsområde. Jag definierar och diskuterar de begrepp jag valt att använda i min avhandling, även skolan presenteras ur invandrarelevens synvinkel. I kapitel två diskuterar jag studiets placering utgående från relevant teori. I kapitel tre presenterar jag mitt material samt min analysmetod och i det fjärde kapitlet har jag sammanställt resultatet av min undersökning.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med min undersökning är att utgående från informanternas perspektiv studera det svenska språkets betydelse för de ungas tillhörighet till Finland. Jag studerar hurdana kriterier för tillhörighet till Finland ungdomarna identifierar och relaterar till olika språk. Jag studerar även vilka de uppfattar som upphovsmän till dessa kriterier och hurdana förklaringar de ger till kriterierna. Jag utgår i min analys från följande forskningsfrågor:

Vilka dagliga kontakter har ungdomarna med olika språk?

Hurdana svårigheter beskriver de med att röra sig på olika språkarenor?

Vilka faktorer identifierar de unga som bidragande till deras (begränsade) tillträde till de olika språkarenorna?

Hur tolkar ungdomarna sin språkliga identitet?

För de unga jag intervjuat är skolan oftast den viktigaste institutionella kontakten till det finländska och detta fall till det svenska i Finland. Jag fäster inte i avhandlingen speciell

uppmärksamhet vid den finländska skolmiljön, men jag anser ändå att det är viktigt att beakta i analysen hur unga invandrare beskriver och uppfattar sin skola. Om flerspråkighet skall vara något positivt för individen krävs också att samhället ställer sig positivt till flerspråkighet och stöder den, så som det finska samhället har förbundit sig att göra. För mina informanter syns detta stöd t.ex. genom att deras skola erbjuder elever med utländsk bakgrund extra stöd i undervisningen i svenska. I grundskolan har de haft möjlighet till hemspråksundervisning, med avsikt att möjliggöra och belysa elevernas flerspråkighet.

1.1.1 Unga invandrare

I avhandlingen använder jag mig av begrepp som på olika sätt betecknar personer som har ett annat etniskt ursprung än majoriteten av värdbefolkningen. Begrepp som ”invandrare”, ”migrant”, ”flykting” etc. kan ha negativa och diskriminerande associationer, men i mitt fall anser jag det nödvändigt att ibland använda orden för att beskriva den faktiska situationen, utan att lägga någon negativ betydelse i begreppen. Med ”ung” hänvisar jag till personer under 25 år, i min undersökning är den äldsta 24 år gammal och den yngsta 16 år.

Jag har inte gjort någon uppdelning mellan människor som invandrat av ekonomiska skäl eller är politiska flyktingar, inte heller om de kommit som asylsökanden eller kvotflyktingar. Jag har dock utrett hur och när de unga kommit till Finland, och många av de jag intervjuat har anlänt som kvotflyktingar till olika delar av Finland, alla till områden där det svenska språket används. Med invandrare avses oftast en person som frivilligt valt att lämna sitt hemland. Detta kan ha skett av olika orsaker såsom fattigdom, längtan efter ett bättre liv eller möjlighet till studier eller till ett nytt jobb. En flykting däremot är tvungen att fly från sitt land på grund av rädsla för eller verklig förföljelse, tortyr, förtryck eller på grund av krig (Kristal-Andersen, 2001,10). Att tvingas lämna sitt hemland för att fly till ett främmande land med nya seder och kultur är en mycket omvälvande situation för de flesta. En flykting hamnar symboliskt sett mellan två världar, språket, sederna, kulturen, värderingar, t.o.m. utseendet kan skilja länderna åt. Att vänja sig vid det nya landet är en process som kan ta lång tid, det är dock en mycket viktig process som i Kristal-Andersens (2001) forskning benämns som adaptationscykel. En flykting har i hemlandet format en identitet och en

tillhörighetskänsla av en kombination av tidiga barndomsupplevelser och sociala omständigheter. När en flykting möter ett nytt samhälle med en annorlunda social struktur börjar denne jämföra och ifrågasätta gamla strukturer. Detta skapar en inre konflikt för individen vilket i sin tur kan skapa stress och ångest. (Kristal-Andersen 2010, 12-15.) Att studera processerna kring etnisk identitet och tillhörighetskänsla och hur de påverkar individen är därför mycket intressant.

Tuomas Martikainen och Lotta Haikkola (2010, 10) definierar en invandrare som en person som fötts utanför Finlands gränser, och som flyttar till Finland tillfälligt eller varaktigt. Forsander (2002) definierar i sin doktorsavhandling en invandrare som en person som har flyttat till Finland med mål att stanna varaktigt och som inte är finländsk medborgare vid flytten och som inte heller varit det. Som varaktig vistelse räknas minst ett år, det samma som krävs för att registreras i befolkningsregistret. Utlänningar är alla som vistas i Finland som inte är finländska medborgare. Forsander (2002) påpekar att de som kallas invandrare i hennes forskning de facto kan ha fått finländskt medborgarskap, men att termen invandrare både i administrativt och vardagligt språkbruk hänvisar till ett kulturellt och socialt annorlundaskap (jfr finska *toiseus*) som inte kan hävas genom ett administrativt beslut på samma sätt som den juridiska termen utlänning. (Forsander 2002, 10.) De personer jag intervjuat kan alla definieras som invandrare utgående från denna definition.

Användningen av begreppet ”invandrare”, har visat sig problematiskt på många sätt. Speciellt problematiskt blir det då begreppet används för att definiera vad en individ inte är, dvs. visa att individen inte tillhör majoritetsbefolkningen. Begreppet invandrare används i dag ofta i stämplande syfte, man talar om ”invandrarkultur”, ”invandrabarn”, etc. begreppet beskriver då en egenskap inte en omständighet. (Peralta 2005, 186.) Lepola (2000, 367) diskuterar också begreppet invandrare i förhållande till det finländska och påpekar att invandrare som fått finskt medborgarskap och deras barn som föds, och växer upp i Finland fortsättningsvis ses som invandrare. Hur länge kan man fortsätta att kalla en person för en invandrare och när upphör en person att vara en invandrare? Outi Lepola (2000) frågar sig vilka uppfattningar om det finländska som ligger bakom det att man fortsätter att kalla personer som länge bott i Finland för invandrare. Forsander kommer till liknande slutsatser när hon konstaterar att all forskning och allt tal om invandrare har en tendens att leda just till tal om finländskhet.

Forskning om invandrare är forskning om det finländska samhället och om vilka förutsättningar samhället har att tolerera förändringar. (Forsander 2002, 241).

Suurpää (2002) använder i sin doktorsavhandling termen invandrare som ett allmänt begrepp som innefattar människor med varierande bakgrund och ställning. Invandraren kan ha bott en längre eller kortare tid i Finland. Invandraren kan antingen identifiera sig främst med sitt ursprungsland eller med sitt nya hemland, eller också leva i gränslandet mellan det gamla och det nya hemlandet. Invandrarna är en heterogen grupp också i fråga om vilken betydelse de vill ge tillhörigheten till invandrarsamfundet eller det finländska samhället. Goldstein-Kyaga och Borgström (2009) finner i sin studie vad de valt att benämna som en ”tredje identitet” som beskrivs som en tillhörighetskänsla till ”både-och” snarare än ett uttryck för den ena eller andra identiteten. De unga kan inte definiera sig till en enskild grupp tillhörighet eller ens två tillhörigheter, utan de befinner sig i en situation som växlar mellan olika kulturella och språkliga kontexter (Goldstein-Kyaga och Borgström 2009, 11).

1.1.2 Invandringen till Finland

I detta kapitel presenterar jag invandringen till Finland utgående från ett historiskt och statistiskt perspektiv, samt reflekterar över begreppet mångkulturalism som ofta förknippas med ökad invandring. Statistiska uppgifter visar att invandringen till Finland ökar år för år, dock är invandringen till Finland liten i förhållande till de andra Nordiska länderna.

Under perioden mellan andra världskriget och Sovjetunionens sönderfall emigrerade ungefär 610 000 finländare till andra länder och den här tiden och fram till 1980-talet var invandringen till Finland liten (Jaakkola 2005, 9) Följderna av Sovjetunionens sönderfall, den ekonomiska krisen i början av 1990-talet och medlemskapet i den Europeiska Unionen förändrade sedan karaktären av invandringen till Finland och Finland har under de senaste decennierna blivit allt mer mångkulturellt (Lepola 2000, 23).

Finland är i dag ett mångkulturellt samhälle, till Finland kommer utländska medborgare med olika status och ansöker om uppehållstillstånd. Migrationsverket är den instans

som under Inrikesministeriet har hand om invandringen till Finland, det är också den instans som utfärdar uppehållstillstånden i vårt land. De vanligaste orsakerna till invandring under de senaste decennierna har varit familjeskäl, såsom äktenskap med finländare och återflyttning från Sverige, USA och Australien. Finländska män har oftast ingått äktenskap med kvinnor från forna Sovjetunionens område, medan de finländska kvinnorna gift sig med amerikanare, turkar, briter och svenskar. Även den rätt som gavs till ingermanlänarna att återvända till Finland från och med år 1990 förändrade invandringpolitiken. Ca 25 000 ingermanländare eller individer med finländska släktrötter bosatta i det forna Sovjetunionen har invandrat under åren 1990-2004. År 2009 fanns det enligt Statistikcentralen i Finland 233 183 personer som var födda utomlands, detta utgör 4 % av hela Finlands befolkning (Statistikcentralen 2010). I tabell 1 kan man se antalet utländska medborgare i Finland från maj 2010.

Tabell 1. Befolkning enligt medborgarskap år 2008 och 2009

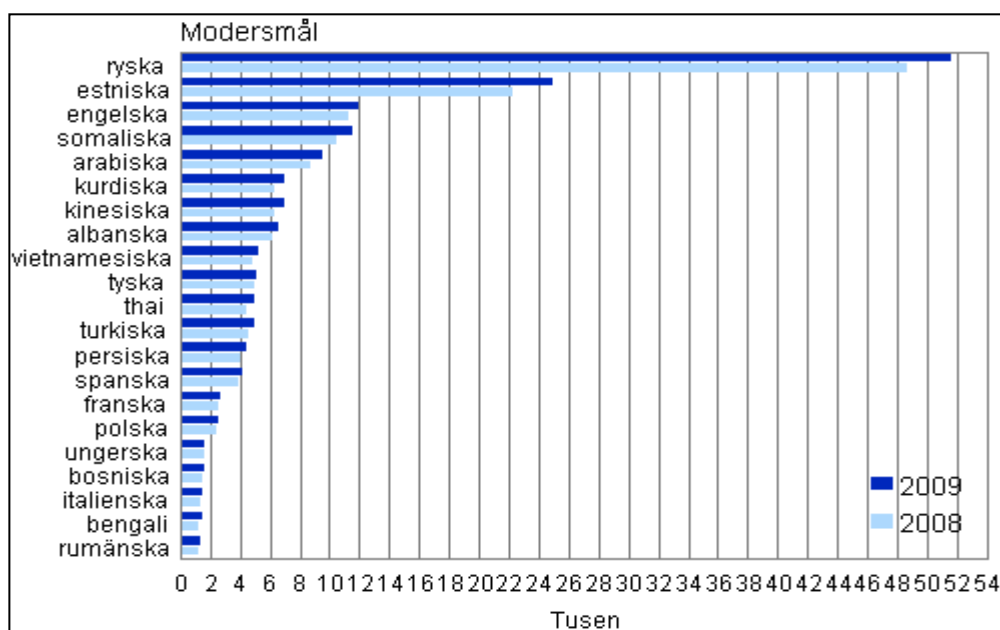
Medborgare i:	2008	%	Årsförändring, %	2009	%	Årsförändring, %
Ryssland	26 909	18,8	2,7	28 210	18,1	4,8
Estland	22 604	15,8	13,0	25 510	16,4	12,9
Sverige	8 439	5,9	1,1	8 506	5,5	0,8
Somalia	4 919	3,4	1,4	5 570	3,6	13,2
Kina	4 620	3,2	16,1	5 180	3,3	12,1
Thailand	3 932	2,7	13,3	4 497	2,9	14,4
Irak	3 238	2,3	6,7	3 978	2,6	22,9
Turkiet	3 429	2,4	7,8	3 809	2,4	11,1
Tyskland	3 502	2,4	5,5	3 628	2,3	3,6
Storbritannien	3 213	2,2	2,2	3 333	2,1	3,7
Övriga	58 451	40,8	9,9	63 484	40,8	8,6
Totalt	143 256	100	7,9	155 705	100	8,7

(Källa: Statistikcentralen, befolkningsstatistik, hämtad 25.5.2010)

Om man undersöker antalet inflyttade enligt modersmål ser statistiken lite annorlunda ut. Ryskan stiger igen fram som den absolut största gruppen, detta beror på att de forna Sovjetstaternas medborgare registreras med/har ryskan som modersmål. Medborgarskap och språk är två viktiga faktorer då man klassificerar inflyttare. Då man skriver in ett barn i befolkningscentralen registreras också personens modersmål. I slutet av år 2009 fanns det 207 037 personer med annat modersmål än svenska, finska och samiska. Antalet personer som talar ett främmande språk som modersmål har fördubblats under

de senaste nio åren. I figur 1 anges de grupper på över 1 500 personer som talar ett främmande språk som modersmål år 2009 och samma språkgrupper år 2008. (Statistikcentralen 2008.)

Figur 2. Största befolkningsgrupper med främmande språk som modersmål år 2008 och 2009

(Källa: Statistikcentralen, 2009)

I Finland uppgår antalet ryskspråkiga redan till 51 683 och deras andel av alla med ett främmande språk är 25 procent. (Statistikcentralen, 2009) Av befolkningen var 4 844 047 finskspråkiga (90,9 %), 289 951 svenskspråkiga (5,4 %) och 1 778 samiska (0,03 %). Av befolkningen talade 190 538 personer, dvs. 3,6 procent, som modersmål något annat språk än finska, svenska eller samiska. De största grupperna som talade ett främmande språk var de ryska (48 740), de estniska (22 357), de engelska (11 344), de somaliska (10 647) och de arabiska (8 806) grupperna.

I huvudstadsregionen bor hälften av alla i Finland bosatta utlänningar, personer av utländsk härkomst och personer med annat modersmål än något av de inhemska. Härifrån kommer också informanterna i min undersökning. Ungefär var tionde helsingforsbo har utländskt modersmål. Till exempel i gruppen 7 – 15-åriga helsingforsare har 12 procent utländskt modersmål. Vid årsskiftet 2008 – 2009 hade helsingforsarna omkring 150 olika modersmål. Förutom finska och svenska är den

största språkgruppen i Helsingfors de som talar ryska som modersmål. De näststörsta grupperna talar estniska och somaliska. (Helsingfors stads faktacentral, 2009)

I Tuomas Martikainens (2009) artikel om invandrarungdomar konstateras att år 2007 fanns det i Finland ca 160 000 unga invandrare (under 25 år) till denna grupp hör även mina informanter. I och med den ökade mängden individer med olika kulturell bakgrund i det finländska samhället har debatten om deras anpassning och integration ökat. I dagens Finland är debatten ibland mycket nedlåtande mot invandrare och mångkulturalism.

Jag väljer att i min undersökning ställvis använda mig av begreppet ”mångkulturell”. Precis som de andra begreppen jag diskuterat tidigare, är även detta begrepp diskutabelt. Lepola (2000) konstaterar att man med multikulturellt samhälle kan förstå och mena många olika saker och att begreppet i den offentliga debatten sällans definieras och preciseras tillräckligt (Lepola, 2000). I begreppet multikulturellt samhälle ingår en mängd svårdefinierade aspekter. Camilla Nordberg (2007) har studerat romernas situation i Finland. Nordberg menar att begreppet multikulturalism förutsätter en kulturell innebörd som inkluderar en viss förståelse för situationer och sätt på vilket en mångfald av ”andra kulturer” är eller borde agera med den dominerande kulturen (Nordberg 2007, 45). Lepola (2000, 209) menar att staten har en dubbeltydlig definition av begreppet multikulturalism, å en sidan förväntar sig värdsamhället att invandraren skall integreras till det finländska samhället samtidigt som statliga tjänstemän å andra sidan uppmanas att ta i beaktande invandrarens kulturella bakgrund. Sociologen Päivi Harinen (2003) menar att man kunde kalla de unga i Finland för den ”multikulturella generationen”. Det finländska samhällets eftersträvan att bli mångkulturellt hör till vardagen och påverkar de unga som växer upp däri. Detta leder till att nya villkor uppkommer, som berör bland annat skolvärlden, ungdomskulturen, familjeförhållanden, de ungas känsloliv och moraluppfattning. (Harinen 2003, 5.)

Begreppet ”mångkulturell” är problematiskt menar forskaren Tore Otterup (2005, 4). Det insinuerar på att kulturer är homogena, stabila över tid och att de skiljer sig från varandra, när kulturer istället bör ses som något som ständigt förändras, skapas och omskapas i relation till varandra. Begreppet ”mångkulturell” är på väg att förlora sin betydelse genom en alltför flitig användning, nu försöker man ersätta det med andra ord

som ”interkulturell”, transkulturell”, ”multietnisk” osv. Förmodligen kommer också dessa begrepp att utsättas för samma förslitningsprocesser. Jag kommer ändå i mitt arbete, precis som Otterup (2005), att använda mig av begreppet ”mångkulturell” i betydelsen att en mångfald av kulturer, religioner, språk och etniciteter existerar sida vid sida (Otterup 2005, 4).

1.1.3 Invandrarelevens möte med skolan

Alla mina informanter tillbringar en stor del av sin vardag i skolan. För många var skolan också den enda plats var de använde svenskan. Skolan kunde därför ses från invandrarnas perspektiv som en mötesplats mellan kulturer, mellan hemmet och det finländska samhället. Det är bl.a. i skolan invandrareleverna får kontakt till det finländska samhället, jag har därför valt att i detta kapitel ta upp skolan sett ur invandrarelevernas synvinkel.

Skolan är för många invandrarelever vägen till utbildning och nyckeln till ett ”bättre” liv. Skolmiljön är dock full med finländska normer och värderingar som kan stå i konflikt med invandrarelevernas egna uppfattningar och förväntningar (Keskisalo 2003, 124). Skolan är samtidigt den plats var användningen och utvecklandet av det svenska språket sker, hur väl eleven kan tillgodogöra sig skolans undervisning är avgörande för i vilken mån de kan bli delaktiga i majoritetskulturen och bli aktiva samhällsmedborgare (Otterup 2005, 80).

Skolan kunde ses som en plats var grunden för en lyckad integrering läggs. Skolan kunde tillåta möten och samarbete mellan individer från olika sociala miljöer och med olika kulturella orienteringar. Alain Touraine (2002, 264) diskuterar detta och menar att om skolan skall kunna bidra till allas lika möjligheter måste den faktiskt blanda barn av olika ursprung och erkänna att det finns en mängd olika vägar för att uppnå samma mål; att skapa en viss organisationsnivå hos det rationella tänkande och en förmåga att kommunicera och göra upptäckter. Ett sätt för skolan att öka jämlikheten mellan olika grupper och elever är att läraren i undervisningen använder sig av data och praktiska exempel från olika kulturer för att illustrera begrepp och teorier i undervisningen. Då lärare lyckas få in i den aktuella läroplanen om olika etniska gruppers kulturella arv, erhåller även minoritetsgruppernas elever ett erkännande för sin ”kultur” och genom

detta kunde man visa på att det finns alternativa sätt att förhålla sig till olika företeelser, traditioner och kulturer. (Eriksson 2002,235.)

Liisa Kosonen (2000) påpekar att för att invandrareleven på bästa sätt skall klara av att anpassa sig till det finländska skolsystemet krävs det att både föräldrarna och lärarna stöder eleven. Lärarens egen inställning och attityd har visat sig påverka hur väl invandrar eleven integreras i skolan. Därför kommer också utbildningen av lärare att innehålla mera kunskap om mänskliga rättigheter, kunskap om olika kulturer samt mångkulturell undervisning. (Kosonen 2000, 150-151.)

Det har väckts frågor angående skolsystemen samt skolans förmåga att ta emot invandrarelever, speciellt i invandrartäta områden, dit bl.a. huvudstadsregionen hör (Martikainen 2009, 24). Undervisningsministeriet har i en rapport betonat vikten av att utveckla skolan och utbildningen i takt med den ökande kulturella mångfalden i vårt samhälle. Speciellt i huvudstadsregionen bör man hitta nya vägar och metoder för att stöda barn och unga (samt deras föräldrar) med invandrabakgrund (Undervisningsministeriet 2004, 44, 18). I lagen om yrkesutbildning står det att man kan, för studerande i samband med den grundläggande yrkesutbildningen, ordna annan verksamhet som nära anknyter till undervisningen. För invandrare kan dessutom ordnas utbildning som förbereder för den grundläggande yrkesutbildningen enligt vad som bestäms genom förordning (630/1998 § 3). I läroplanen för de grundläggande utbildningarna kan man i kapitlet, ”Undervisning för olika språk- och kulturgrupper”, läsa att i undervisningen av elever med invandrabakgrund bör tas i beaktande elevens bakgrund och utgångsläge, såsom modersmål och kultur, orsaken till invandringen och tiden som de varit i landet. Dessutom skall särskilda mål för undervisningen ställas upp. Undervisningen skall stödja elevens utveckling till en aktiv och balanserad medlem såväl i den finländska språk- och kulturgemenskapen som i den egna språk- och kulturgemenskapen (Utbildningsstyrelsen 2004). I denna studie har jag emellertid inte tagit dessa målsättningar som utgångspunkt, utan studerat skolans betydelse - utgående de unga som deltagit i min undersökning – som en arena där man använder sig av det svenska språket i södra Finland.

2 STUDIETS TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Syftet med detta kapitel är att presentera relevant forskning för avhandlingen samt de teoretiska perspektiven för arbetet, här kommer också grundläggande begrepp som – identitet, etnicitet, språk och social tillhörighet - används i avhandlingen att beskrivas. Vidare kommer jag att i detta kapitel precisera min frågeställning utgående från den teoretiska referensramen. Jag redogör för hur man ser på olika begrepp och perspektiv som tangerar invandrarungdomarna i ett mångkulturellt samhälle. Även svenska i Finland och finlandssvenskhet behandlas samt invandrarelevens möte med den svenskspråkiga skolan i Finland.

2.1 Etniska relationer som gränsdragningar

De unga som jag studerar associeras med tillhörighet till etniska grupper. Aleksandra Ålund (1997) visar hur ungdomar i Stockholms förorter utvecklar en gränsöverskridande och transkulturell livsstil. Hon menar att ungdomarna överträder både etniska och andra gränser och att det inom förorternas ungdomskulturer utvecklas en tydlig sammansmältning av etniska kulturer som resulterar i en ny medvetenhet, blandade identiteter, transkulturella livsstilar och nya sociala gränsdragningar (Ålund 1997, 186).

Det finns olika sätt att tala om etnicitet. Ove Sernhede (2001) varnar för att det finns en risk att etnicitet i vissa avseenden kan komma att spela den roll teorier om ras en gång gjorde. Det finns naturligtvis ett legitimt behov av att tala om skillnader mellan människor. Begreppet etnicitet har därför framstått som ett modernt, upplyst och neutralt forum för att diskutera mänskliga olikheter (Sernhede 2001, 229). Petri Hautaniemi (2001, 16) diskuterar begreppet etnicitet och konstaterar att det är ett relativt ”nytt” begrepp som uppkommit för att ersätta ord som stam, ras och folkslag, av vilka speciellt de två första man idag i den ”multikulturella debatten” försöker undvika. Men det finns anledning att vara försiktig med användandet av begreppet etnicitet. Talet om etnicitet kan liksom rasismen handla om att dela in människor i olika kategorier och utgör därigenom ett sätt att tala om skillnader mellan människors egenskaper. Etnicitet har blivit ett begrepp som

påpekar olikheter och tillskriver olika grupper av människor särskilda egenskaper. (Sernhede 2001, 230.) Etnicitet uppfattas ofta som en essentiell del av invandrarens identitet, som något ”naturligt”. Från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv ses etnicitet som socialt konstruerat, och intresset ligger i att studera olika konstruktioner av etnicitet (Sernhede 2001, 229).

En klassiker inom identitets- och etnicitetsforskning är den norske socialantropologen Fredrik Barth (1969). Han är en av de ledande teoretikerna när det gäller att belysa etniska grupper som sociala företeelser. Baths huvudtes är att det inte är det kulturella innehållet utan gränserna mellan olika grupper som gör dem ”etniska”. Enligt Barth uppstår etniska grupper om och när människor använder etnisk identitet för kategorisering av sig själva och andra i avsikt att reglera interaktionen mellan människor. (Barth 1969, 16-17.)

Antropologen Thomas Hylland Eriksen (1993) undersöker hur begreppet etnicitet kan förstås i vårt samhälle idag. Eriksen (1993) menar att etnicitet skapas genom specifika sociala situationer och blir då relevant som ett begrepp människor använder sig av. Till följd av invandring av arbetskraft och att invandrare flytt till Västeuropa har den etniska identiteten fått en märkbar roll för förståelsen av samhället, som har orsakat att nya etniska grupper har uppstått i de länder där invandring har skett. (Eriksen 1993.)

Sociologen Zygmunt Bauman (1995) ser också nationalismen ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Han menar att den moderna nationalismen erbjöd en ny och öppnare gemenskap, den gav individer och grupper tillhörighet till en nationell kultur i en tid då forna tiders auktoriteter varken var hållbara eller funktionella. Nationalismen gav identitet och tillhörighet då individen lösgjordes ur det gamla samhällets struktur (Bauman 1995). Benedict Andersons (1983) berömda verk, *Den föreställda gemenskapen*, studerar nationalismen ur det socialkonstruktivistiska synsättet. Anderson (1983) refererar till en känsla av gemenskap snarare än verklig gemenskap. På engelska kallade han nationer *Imagined communities*. Nationalismen bygger på en känsla av gemenskap och en samhörighet mellan medborgare och nation, men nationen existerar inte som någon given enighet utan det handlar om en föreställd gemenskap (Anderson 1983).

Utgående från det socialkonstruktivistiska perspektivet bör etniska relationer ses som en process. Kulturella skillnader bestäms och förklaras inte av etnicitetens innehåll, utan av relationer mellan etniska grupper som skapas ur historiska tillstånd enligt hur de socialt har konstruerats. Nya etniska grupper skapas hela tiden och de grupper som finns förändras och evalueras hela tiden. (Sollors 1991.)

2.2 Identitetskonstruktion, tillhörighet och sociala markörer

”Se på dina fötter, de har inga rötter”

Salman Rushdie

Begreppet identitet har under de senaste åren fått en mängd olika uttolkare och därmed också delvis olika betydelser. Jag kommer därför här i detta kapitel att ta upp några av de teorier angående identitet som jag anser mest relevanta för min avhandling.

I aktuella sociologiska diskussioner ges identitet inget fast innehåll. I stället betonas identitetskonstruktion, och dess koppling till tillhörighet:

“Identity is about belonging, about what you have in common with some people and what differentiates you from others. At its most basic it gives you a sense of personal location, the stable core to your individuality. But it is also about your relationships, your complex involvement with others and in the modern world these have become ever more complex and confusing. Each of us live with a variety of potentially contradictory identities, which battle within us for allegiance: as men or women, black and white, straight or gay, able bodied or disabled, “British” or “European” ... The list is potentially infinite, and so therefore are our possible belongings. Which of them we focus on, bring to the fore, “identity” with, depend of a host of factors. At the centre, however, are the values we share or wish to share with others.” (Weedon, 2003, 1.)

Identitet, tillhörighet och livsinnehåll ses med andra ord inte längre något man naturgivet och oreflekterat växer in i. Dessa för människan så viktiga dimensioner måste skapas av individen själv. Vilka vi är och vilka vi känner samhörighet med är i hög grad beroende av hur vi ger mening åt och hur vi definierar och skapar innebörder i den värld vi befinner oss i. På så sätt är kultur och identitet nära knutet till hur skillnader markeras och upprätthålls inom och mellan olika grupper, dvs. till specifika sociala markörer. Medlemmarna i en viss grupp måste för att utveckla en kultur dela vissa grundläggande värden, känslor och idéer. De kulturella koder som definierar ”världen” och dem själva

uppfattas av alla individer i gruppen på liknande sätt (Sernhede & Johansson 2002 , 9-10.)

Stuart Hall (1996) diskuterar identitet som något odefinierbart som varierar utgående från en kontinuerlig process som är beroende av ens position. Identiteten utformas från en position genom social interaktion i en konstant föränderlig kontext. Språket är en viktig faktor för skapandet av den sociala världen. Sättet på hur människor identifierar sig själva och blir identifierade av andra är en ständigt pågående process. (Hall 1996, 237.) Människan uttrycker sina olika identiteter samtidigt, bredvid varandra och i en växelverkan. Identiteten är en process i ständigt förändring, som innehåller många sätt att vara i förhållande till sig själv och till andra (Hautamäki 2001, 23). Identitet är inte något man "växer in i" utan något som det är upp till individen att forma själv. Idag har begreppet identitet kommit att allt oftare ersättas med identiteter, vilket reflekterar uppfattningen att individer och grupper har tillgång till en hel repertoar av olika sociala identiteter att välja bland (Hall 2000, 15). I min studie väljer jag att se på identitet ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, dvs. som något som individen med språkets hjälp konstruerar tillsammans med samtalspartners i olika situationer.

Jonas Stier (2003) ser även på identitet ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, där verkligheten hela tiden aktivt konstrueras av människor i interaktion med varandra. Identiteten är även beroende av situationen, av andra och av individen. Stier (2003) menar att individens identiteter kan delas in i både en personlig identitet och i en social identitet. Den personliga identiteten handlar om att man skall lära känna sig själv, och förstå vem man är. Den sociala identiteten bygger vi upp genom andra människors uppfattningar om oss. (Stier 2003, 21-23.) Enligt det socialkonstruktivistiska synsättet skapas identiteter av individen själv, med språkets hjälp, i social samvaro med andra individer (Otterup 2005, 27).

Med social identitet avses den grupp som vi socialt identifierar oss med och som andra tolkar oss utefter. Social identitet - som jag även ser som social markör - är på så sätt en form av grupptillhörighet. Individerna inom en och samma sociala identitetsgrupp kan skilja sig mycket åt då den sociala identiteten enbart syftar till den grupp man tillhör men utelämnar specifika karaktärsdrag som individerna inom gruppen innehar (Verkuyten, 2005, 22). Detta kan liknas med att personer vilka klassificeras som

exempelvis ”finländare”, kan ses av andra som finländare och de definierar även sig själva som finländare. Trots detta kan de inom gruppen skilja sig vad beträffar individernas utseende och personliga egenskaper. En social identitet är inte självvald, man tillhör en grupp och får därigenom även sin sociala identitet (Verkyten 2005, 23). Sociala identiteter är ett resultat av grupprocesser och gruppdefinitioner. De sociala markörerna är inte konstanta, utan omdefinieras och förändras eftersom de är socialt konstruerade från början. (Verkyuten, 2005.)

Känslor av tillhörighet, säkerhet och solidaritet är viktiga för människans välbefinnande. Känslan av tillhörighet till en speciell social grupp kan frammanas genom olika ritualer eller symboler; såsom ett lands flagga eller ett visst märke som står som symbol för gruppen. Dessa små yttringar skapar en gemenskap bland dem som bär den, det visar att man hör ihop och delar samma sociala identitet. Känslan av tillhörighet kan i viss mån kompensera för den påfrestning diskrimination och stigmatisering utgör. Att förlora känslan av tillhörighet kan vara förödande för individen, det skapar en inre tomhet, en känsla av ensamhet och förlust (Verkyuten 2005). Många flyktingar upplever detta då de tvingas fly från sitt hemland, och därigenom också förlorar gemenskapen med sin primära sociala identitet, den etniska identiteten (Kristal-Andersen 2001).

En individ kan emellertid inneha flera olika sociala identiteter samtidigt. Många vänjer sig vid att dagligen växla mellan språkliga, kulturella och sociala koder beroende på situationen och grupptillhörigheten (Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, 16). Likväl som personen är kvinna, kan hon samtidigt vara både finsk och pensionär. Antalet sociala identiteter en individ har beror bland annat på var i livet personen befinner sig och hennes sociala nätverk, det kan också bero på i vilken kultur personen befinner sig i. I vissa mer komplexa samhällen finns det en rad olika identiteter individer kan ta, och dessa varierar också oftare. I traditionella samhällen finns tvärtom bara ett fåtal identiteter men dessa bibehålls emellertid under en längre tid. Detta gör dock att det finns mindre utrymme för ”social kompensation” (Verkyuten, 2005).

2.3 Multikultiungdom och unga kosmopoliter

Identiteter slutar aldrig att fastställas, de är i en ständig process som aldrig upphör. Med detta menar Aleksandra Ålund (1998) i sin bok "Multikultiungdom. Kön, etnicitet, identitet" att identiteter är förenade i dagens samhälle. I dagens samhälle ökar globaliseringen och det leder till ökade migrationsströmmar, mycket på grund av krig och ekonomi. Detta leder till kulturella förändringsprocesser som särskilt påverkar invandrare och ungdomar. Där den moderna människans kulturella identitet är satt under starka påverkningsprocesser i omvandlingen. Varje individ blir allt mer splittrad mellan kraven på en grupptillhörighet och behovet av en individuell identitet. Det som betecknas som invandrarungdomars kulturer kan inte förstås utanför det sociala landskap som de lever i här och nu. Ålund diskuterar vilken sorts identitet som blommar upp under dessa villkor. Hon menar att det beror mycket på vilken sorts kulturellt arv ungdomarna har. I den moderna månetiska staden utvecklar unga människor högt komplexa livsformer, vilket relaterar sig till skiftande sociala livsvillkor. (Ålund 1997, 38-41.) Ålund menar att ungdomarna överträder både etniska och andra gränser och att det inom förorternas invandrarkulturer utvecklas en tydlig sammansmältning av olika etniska kulturer som resulterar i en ny medvetenhet, blandade identiteter, transkulturella livsstilar och nya sociala rörelser (Ålund 1998, 187).

Enligt Veronika Honkasalo (2003) är det intressant att studera unga invandrades identitets- och identifikationsutveckling, just för att de befinner sig i ett livsskede var livet är som mest föränderligt. Unga invandrare befinner sig i en vad man kunde kalla en "dubbel roll", de har inte bara rollen som unga, utan de befinner sig också i sin etniska roll i förhållande till föräldrarnas etniska normer och även till det finländska samhällets normer. (Honkasalo 2003.)

Tore Otterup (2005) är inne på samma sak och beskriver de ungas identiteter – i sin studie om ungdomar i förorten – som synkretiska, det vill säga att de är "mångfasetterade, gränsöverskridande, sammansatta och ständigt föränderliga. Otterup poängterar också att individens skapandeprocess förändras och pågår under hela livet. (Otterup 2005, 227.)

Forskaren Nihad Bunar (1998) har intervjuat elever som kommit till Sverige som flyktingar från Bosnien. Bunar fann att de ungdomar han intervjuade har behållit sina

gamla tankestrukturer och mönster. Dessa strukturer och mönster styr deras uppfattning och förståelse kring omvärlden. Deras föreställningar kring identitet och grupptillhörighet bygger på deras egna samt gruppens uppfattningar om vilka de är. De har vidare tagit till sig kategoriseringar de fått från andra i Sverige, och vant sig vid och accepterat tanken på att alltid ha statusen som främlingar. I Brunars forskning är ungdomarna överens om att grunden till deras identitet finns i det bosniska, men att detta samtidigt inte betyder att de inte även försöker ta till sig det svenska. Som en informant i Brunars undersökning sa: *Varje kultur jag kommer i kontakt med blir en del av mig --- Men jag kommer aldrig att bli svensk* (Bunar 1998, 40). Bunar menar att det svenska aldrig kommer att acceptera dessa ungdomar som fullvärdiga svenskar. Han finner dock att ungdomarna genom att reflektera över de förändringar som sker får det lättare att hantera sin situation. Dagliga reflektioner gör att de kan analysera den förändringsprocess de befinner sig i. Genom reflektion kan de också genomskåda sin egen status i den makthierarki som råder i samhället. (Bunar 1998, 41.)

Karin Goldstein-Kyaga och Maria Borgström (2009) har noterat hos de unga de undersökt framväxten av en typ av något de valt att kalla en "tredje identitet". De beskriver den som en gränsöverskridande identitet som varken är enbart nationell eller transnationell, utan den beskrivs som en identitet som inte baserar sig på en känsla av "vi" och "dom" eller ett "antingen eller" – som i Bunars studie - utan av "både-och". Denna typ av tredje identitet varierar så att olika aspekter kan ha olika tyngd. Man kan t.ex. känna tillhörighet till den kurdiska nationaliteten samtidigt som man kan både känna samhörighet till det svenska och även ha en kosmopolitisk identitet. Man inkluderar flera tillhörigheter i sin identitet. (Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, 13-14.) Denna "tredje identitet" som människor utvecklar i mångkulturella miljöer är inte en enda typ av identitet utan snarare ett förhållningssätt eller en tolkning över tid, som omfattar kombinationer av identifikationer, till exempel kosmopolitiska, etniska eller nationella (Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, 16).

Det är inte ovanligt att människor som bott i många länder och varit tvungna att anpassa sig till olika kulturer och miljöer, eller ungdomar som ingår i mångkulturella miljöer, utvecklar typer av kosmopolitiska identiteter (Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, 15). Ulrich Beck (2005) menar att i verklig kosmopolitism ligger en känsla av empati och en förmåga att engagera sig för andra människor både i närmiljön och ute i hela världen.

Detta kallar Beck för kosmopolitisk empati (Beck 2005, 22). Identiteten karakteriseras inte längre av ett ”antingen eller” tänkande utan utgår ifrån ett ömsesidigt globalt beroende (Beck 2005, 13). Ungdomarna som lever i mångkulturella miljöer vänjer sig vid att dagligen växla mellan språkliga, kulturella och sociala koder. Beroende på grupp tillhörighet och en eventuell diskriminerande situation framhävs eller döljs olika aspekter av identiteten (Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, 16). Socialantropologen Ulf Hannerz (1996) beskriver de personer som kosmopoliter, som är bra på att gå in i andras kulturer och beredda att göra det genom att lyssna och observera samt genom att använda sin intuition och att reflektera. Det är personer som har kulturell kompetens och är skickliga att omvandla system av betydelser. Att vara kosmopolit är en livsställning och en förmåga och vilja att öppet se på annorlunda och nya kulturella erfarenheter. (Hannerz 1996, 103.) De unga jag intervjuat talar flytande flera språk och växlar ständigt mellan de olika kulturella kontexterna, de visar sig alla besitta en respekt för andra kulturer och de kan uppföra sig därefter.

Jag har som avsikt att i min avhandling analysera mina respondenters synpunkter om etnisk tillhörighet i relation till teorier om identitet och etnicitet. Därför har jag här presenterat några av de mest centrala teorierna och teoretikerna inom dessa vetenskapsområden. Och precis som de unga jag intervjuat kan de intervjuade oftast inte heller definiera sig efter en enskild etnisk grupp tillhörighet eller ens till två tillhörigheter, utan de befinner sig i en konstant multietnisk situation och växlar mellan olika kulturella arenor. I följande kapitel går jag in på språkkunskaper som visar sig vara av stor betydelse för kontexten. De ungdomar jag intervjuat ingår i multietniska sammanhang där de dagligen växlar mellan olika språk och kulturella koder. Det som gör de unga jag intervjuat speciella är att de förutom hemspråket obehindrat rör sig både på svenska och finska arenor. Denna språkliga mångfald blir en del av deras identitet.

2.4 Språk ger tillträde – om språkarenor och flerspråkighet

Språket är ofta nära sammanbundet med individens identitet och etniciteten konstrueras genom språkanvändningen. Språket kan med andra ord ses som en viktig social markör. Även hudfärg och religion används som bas för sociala gränsdragningar. För många invandrarbarn är skolan den enda plats där de får använda samt lära sig nationalspråket

(se bl.a. Phinney m.fl. 2006, 79). För min undersökning är språkanvändning och språkkunskaper i fokus, då de unga jag intervjuat lärt sig svenska i Finland som första främmande språk.

När det gäller att tillkännage och kategorisera människor är språkets betydelse stor. Språk kan leda till antingen utanförskap eller tillhörighet (Stier 2003, 122). Exempelvis i ett rum där alla talar ett språk som man förstår känner man lättare en gemenskap än i ett rum där alla förstår varandra förutom man själv. Anna Greta Heyman (1990) diskuterar mycket kring språket och dess betydelse. Heyman menar att människan främst får sin identitet genom språket. Tore Otterup (2005) skriver i sin doktorsavhandling om språkets betydelse för identitetskonstruktionen. Otterup (2005) menar att med hjälp av språket förmedlas och konstrueras identiteter i olika situationer och kontexter med olika samtalspartners. Sett ur detta perspektiv är identiteten inte något som individen bär med sig och som finns utan något som skapas i möten med andra. (Otterup 2005, 28.)

Genom språket förs de nya gruppmedlemmarna, barnen, vartefter de utvecklas, djupare och tätare in i just sin egen grupp och sin egen kultur med alla dess komplexa delar, regler och värderingar. Språket tolkar livet och världen för dem (Heyman 1990, 51.) För invandrarbarn blir detta en komplicerad process, eftersom de har två olika kulturer, och de olika kulturerna pressar på med så olika uttrycksmedel och olika innehåll. Men Heyman säger att det även är det fina med att vara invandrarbarn, att just få ha tillgång till två olika kulturer, två språk och att ha dubbel tillhörighet. Det farliga menar Heyman ligger i om de två kulturerna kanske inte alls förstår detta och inte samverkar. (Ibid, 51.) Man kan välja att tala ett språk när situationen kräver det för att få gemenskap med andra människor för att sedan skifta tillbaka igen. Likadant är det med ens identitet, man kan skifta i sin identitet för att framhäva en viss tillhörighet för att sedan skifta tillbaka igen. Ungdomar med invandrabakgrund kan se en hel del fördelar och vinster i samband med att de har växt upp med två kulturer, och detta med språket och dess skiftningar skulle kunna vara en sådan fördel. (Stier 2003, 122.) Identitetsskapandet har en stark koppling till kultur och språk. Haglund menar att barn och ungdomar utvecklas ”genom att röra sig mellan heterogena kulturer, språk, identiteter och etniciteter i en värld som kännetecknas av kontinuerlig förändring” (Haglund 2004, 382).

Otterup (2005, 24) talar om språk som symbolisk kapital och identitetskonstruktion. Utgående från Foucaults (1972, ref. Otterup) språkdiskursteorier studerar han språk från ett poststrukturalistiskt synsätt där språk är en uppsättning diskurser genomsyrade av betydelse. De språkliga diskurserna ses som ”praktiker som formar de objekt de talar om” (Foucault 1972, 49) och som bidrar till att upprätthålla men också ifrågasätta existerande makt- och kunskapsstrukturer. Bourdieu (1991, ref i Otterup 2005, 24) menar att vissa har ett högre värde än andra och ser språk som symboliskt kapital, som kan omvandlas till ekonomiskt och socialt kapital. Enligt ett poststrukturalistiskt synsätt ser man inte språk enbart som symboliskt kapital utan också som en plats där identiteter konstrueras genom de olika diskurser som bestämmer villkoren för hur identiteterna kommer att uttryckas och som samtidigt tillskriver dem olika värden och positioner. Den egna identiteten omvärderas och konstrueras samt påverkas av en själv och andra. Många flerspråkiga individer kan uppleva en skillnad i den självvalda identiteten och hur den positioneras av andra. (Otterup 2005, 25.)

Frågan om modersmål är en fråga som jag i min studie framställde för mina informanter. Då man talar två eller fler språk flytande kan det vara svårt att besluta sig vilket som är ens modersmål. En person som lever i en flerspråkig miljö använder de språk hon behöver beroende på situationen. Att svara på frågan ”Vilket är ditt modersmål?” är kanske i dessa fall inte helt lätt att besvara. Enligt det finska befolkningsregistret är alla registrerade med ett – endast *ett* – modersmål. Detta register kan ibland ge en felaktig bild då immigranter kan ha registrerat sina barn med finska - eller svenska - som modersmål i den tron att detta är mera nytta för barnet än om de skulle registreras enligt det verkliga modersmålet. (Latomaa 2007, 38.)

Om barnet faktiskt mest använder finskan kan det språket egentligen bra stå som modersmål enligt befolkningsregistret, för invandrarbarnet spelar detta sist och slutligen inte en så stor roll. Även i fall att finskan (eller svenskan) är det språk som barnet behärskar bäst kan det vara en bra orsak till att just det språket registreras som modersmål. Dessa båda påståenden är enligt Skutnabb-Kangas (2000 ref. i Latomaa 2007, 39) ett tecken på dåliga kunskaper i språkliga rättigheter. Gemenskap och ursprung kommer från det språk man lärt sig av sin mor, modersmålet är det språk man lärt sig först och till vilket man känner tillhörighet. Ett barn med invandrarbakgrund har alltså sällan finska eller svenska som första språk. På frågan om till vilket språk hon

känner tillhörighet kan svaret vara till många olika språk. För två eller flerspråkiga kan det vara svårt att välja vilket språk man känner mest tillhörighet till. (Latomaa 2007, 39-40.)

För min studie är språk och känslan av tillhörighet till gruppen som talar svenska en intressant fråga ehuru jag dock inte har utrett vilket språk de är registrerade med i befolkningsregistret. Men på frågan om vilket modersmålet är fick jag alltid ett direkt svar som visade på hemspråket. I Finland talas officiellt två språk, finska och svenska, och många behärskar båda språken. Finland är officiellt ett tvåspråkigt land och den tvåspråkiga finländaren är ofta en svensktalande finländare (Liebkind m.fl. 2007,7). Av de elva unga jag intervjuat för min undersökning talar sju förutom flytande svenska även flytande finska samt sitt eget modersmål. För individer med svenska som modersmål är ofta just det svenska modersmålet mycket viktigt för individens identitet. För svenskspråkiga ungdomar är ofta skolan en arena för användning det svenska språket. Majoritetsspråket och engelska upplevs ofta som viktigt och dominerar ofta ”ungdomskulturen” (Liebkind m.fl. 2007, 7). Även mina informanter ansåg att förutom finskan är det engelska språket viktigt att lära sig. I följande kapitel tas mera om svenska i Finland upp.

2.5 Svenska i Finland och finlandssvenskarna som föreställd gemenskap

För min undersökning har jag intervjuat unga invandrare som lärt sig svenska som första främmande språk i Finland. Därför kommer jag nu att i detta kapitel presentera den etniska gruppen ”finlandssvenskarna”, som uppstått genom en gränsdragning mellan landets två språkgrupper. Jag benämner det finlandssvenska som en föreställd gemenskap utgående från Benedict Andersons (1992) epokgörande bok ”Den föreställda gemenskapen” där känslan av tillhörighet är en föreställd gemenskap som uppfattas som begränsad och suverän. Trots att medlemmarna aldrig kommer att känna, träffa eller ens höra talas om mer än en minoritet av övriga medlemmar, lever ändå i vars och ens medvetande bilden av deras gemenskap (Anderson 1992, 21). Den finlandssvenska känslan av gemenskap är något som de unga jag intervjuat talar om och som de gärna känner tillhörighet till.

I min avhandling innefattar begreppet ”finländare” alla som permanent bor i Finland och beskriver sig som boende just i detta land - hit hör även svenskspråkiga finländare – och då jag beskriver just ”finlandssvenskar” syftar jag till en specifik etnicitetskonstruktion som bidrar till att göra språket till en central identitetsaktör. Jag har eftersträvat att under intervjun tala om de som ”talar svenska i Finland”, för att inte själv starkt betona ”finlandssvenskarna” som något annorlunda än ”finländare”. Jag ville i min undersökning få fram hur unga invandrare ser på just ”finlandssvenskhet” och ”finlandssvenskar” utan att jag betonar det alltför mycket. Historiskt sett är ”finlandssvenskhet” förknippat med nationalistisk mobilisering i Finland. Ordet *finlandssvensk* uppkom i slutet av 1800-talet och började spridas i början av 1900-talet, före det var det vanligt att man kallade personer med svenska som modersmål i Finland för svenskar (Liebkind m.fl.2007, 9). Benämningen *finländare* är språkligt sett ett neutralt ord för alla finländska medborgare, *finne* för den finsktalande medborgaren och *finlandssvensk* för den svensktalande medborgaren (Liebkind 2007, 9).

Språkets roll i finländsk nationalism har varit central och fortsätter att vara en ständig tvistefråga. Språkets roll är framhävt i sociala kategoriseringar: Liebkind m.fl. (2007) konstaterar att man i Finland är rätt van vid begreppet ”modersmål” därför att benämningen används i många officiella register och dokument. Valet av ”modersmål” kan betyda mycket för individen, språket har inte bara en institutionell betydelse utan det kan även vara ett tyst yttrande för hans identitet eller gruppsolidaritet (Liebkind m.fl. 2007).

Den svensktalande befolkningen i Finland har långa anor, Finland tillhörde Sverige från och med 1100-talet fram till år 1809 då Ryssland tog över. Som ett resultat av denna historiska bakgrund var svenskan det dominerande språket i det offentliga livet i Finland. I och med Finlands självständighet år 1917 steg finskan till det dominerande språket, idag är det svårt att tänka sig att finskan inte hade någon officiell position i Finland förrän medlet av 1900-talet. (Liebkind m.fl. 2007, 2.) Finlands grundlag från år 1919 samt språklagen från år 1922 definierar finska och svenska till de officiella språken i Finland. Språken är därmed tillskrivna samma status och de kulturella och sociala kraven på dessa språk skall vara rättvis. Detta trots att 90,9 % är registrerade med finska som modersmål, svenska endast 5,4 %, samiska 0,03 % samt med annat modersmål är 3,6 % personer registrerade i slutet av år 2008 (Statistikcentralen

31.12.2008). Enligt detta utgör finlandssvenskarna en av de mest privilegierade minoriteterna i världen (Liebkind m.fl. 2007, 2).

Den svensktalande populationen i Finland är i dag uppdelad i två nästan lika stora delar; hälften av finlandssvenskarna bor i områden var majoriteten talar svenska, medan den andra hälften är bosatt i områden var finskan är dominerande. Informanterna i min undersökning är alla nu bosatta i områden var finskan är starkt dominerade. Men alla utom en av mina informanter (11) har tidigare bott i de områdena av Finland där svenskan är majoritet. Två av de unga jag intervjuade hade bott på Åland. Åland är en autonom del av den finska staten var det endast talas svenska och de områden som hör till åländskt territorium är oftast enspråkigt svenska (Liebkind m.fl. 2007).

Konstruktionen av finlandssvenskhet har till viktiga delar varit en politisk strategi. Svenska folkpartiet grundades år 1870 och har sedan dess definierat som sin uppgift ett försvara det svenska språket i Finland. De svensktalande politikerna tillsammans med en ekonomisk elit representerar en - vad Karmela Liebkind (2007) väljer att i sin artikel uttrycka – *kulturell svenskhet*, som dominerar den stereotypa uppfattningen om hurdana finlandssvenskarna är (Liebkind med fl. 2007).

I det tvåspråkiga samhället (tvåspråkiga kommuner) kan svenska eller finska användas i kontakt med myndigheter. De svenska sociala och kulturella traditionerna är starka i Finland och det finns institutioner som kämpar för och framhäver det svenska i landet. Tillgången till svenskspråkig media är god, med en egen svenskspråkig tv kanal sedan år 2001, med olika radiokanaler och program samt med många svenskspråkiga dagstidningar. Medier på minoritetsspråk anses ha en självklar roll i språkbevarandesituationen (Otterup 2005, 104). Det offentliga sociala livet tenderar att bli tudelat mellan språken, båda språkgrupperna (finska och svenska) har sina egna teatrar, kulturcentra, klubbar, institutioner osv. Vid möte av dessa två språkgrupper tenderar de svenskspråkiga att snabbt byta om till finska om den finskspråkiga har svaga kunskaper i svenska. (Broermann 2007, 139.)

2.6 Den finlandssvenska skolan som arena för byggandet av tillhörighet

En viktig institution för det svenska språket i Finland är den svenskspråkiga skolan. Allardt & Starck (1981) betonar att skolan inte bara är en institution för inläring utan också utformare av finlandssvensk identitet och solidaritet. Skolan som institution ger uttryck för samhörighet och tillhörighet. (Allardt & Starck (1981, 232 - 233.) För att skapa en arena av finlandssvensk tillhörighet krävs upplevelse av gemenskap med andra svensktalande (Liebkind 2006, 39). Den finlandssvenska skolan fungerar här som en arena för byggandet av tillhörighet. Invandrarelever i den finlandssvenska skolan ges tillträde till denna arena genom gemenskap med andra svensktalande.

Idag finns inte någon officiell statistik över invandrarelevernas antal i de svenskspråkiga skolorna i Finland. Men det finns uppenbart fler invandrarelever i de finskspråkiga skolorna eftersom invandrarelevernas integrering i de svenskspråkiga skolorna i Finland är begränsad. De invandrare som integreras i Svenskfinland är relativt utspridda eftersom endast en del av de svenskspråkiga kommunerna tar emot invandrare. Dessutom lever den svenskspråkiga befolkningen i Finland relativt utspritt, främst längs väst – och sydkusten. Både kommunen och skolan bör i den kommunala läroplanen – på svenskt håll - ta invandrarundervisningen i beaktande för att därmed kunna utveckla effektiva och ekonomiskt lönsamma åtgärder som invandrarundervisningen kräver. (Östern 2007, 176-177.)

Eleven är en del av ett socialt system som omfattar mer än skolan. Det finns en interaktion mellan pedagogiken, aktörerna, inlärningsmiljöns utformning och hemmets språkattityder. Medvetenhet hos både lärare och elev är en förutsättning för en god kompetensutveckling hos eleven. (Östern 2007, 40.) De erfarenheter ungdomarna får genom är skolan av avgörande betydelse för vilken väg de väljer att utveckla sin identitet och tillhörighet. I skolan skapar eleven kontakter till andra och invandrareleven har här möjlighet för tillträde till den lokala ungdomskulturen. I Ove Sernhedes (2002, 23) studier ses den lokala ungdomskulturen som ett övergångsområde och ett viktigt ”tredje rum” mellan föräldrakulturen och värdsamhället. Sernherde (2002) hävdar att den lokala ungdomskulturen utgör en arena för möten mellan traditioner, religioner, språk, nya och gamla musikstilar, politiska idéer, klädkoder och allt annat som kan tänkas ha betydelse för unga människors identitetskapande. Detta identitetsbygge sker

knappast utan konflikter och problem, men det finns också en positiv kraft och en stor potential i denna sammansmältning. De unga skapar nya kontexter och kriterier för tillträde och tillhörighet. Det är med detta som bakgrund som jag valt att för min undersökning intervjua unga invandrare om deras perspektiv på tillhörighet till Finland och hurdana kriterier för tillträde de identifierar. Med min undersökning fäster jag uppmärksamhet vid vilka faktorer de unga betonar i frågan om sitt tillträde till olika (språk)arenor i det finländska samhället, samt vilka positioner och kriterier för tillhörighet och tillträde till specifika arenor de unga själva ger. Med andra ord reder jag ut, hur de unga jag intervjuat konstruerar sin position i förhållande till de arenor de identifierar.

3 MATERIAL METOD OCH ANALYS

I det här kapitlet beskriver jag hur jag samlade in mitt material samt förklarar hur jag undersökte och analyserade det insamlade materialet. Jag diskuterar de överväganden som ligger bakom mitt val av kvalitativ undersökningsmetod. Jag beskriver hur undersökningen genomfördes och hur forskningsprocessen framskred. Jag berättar vad min intervju innehåller samt vilka faktorer som varit viktiga och som påverkat min undersökning. Här begrundar jag även de etiska aspekter jag stötte på i och med att jag intervjuat unga invandrare. I det sista kapitlet beskriver jag även utförande av analysen och tolkningen av materialet.

3.1 Forskningen tar sin form – tillträde till forskningsområdet

Jag hade till en början planerat att intervjua unga elever med invandrabakgrund från svenskspråkiga gymnasier i södra Finland. Men det visade sig – efter att jag ringt runt Helsingforsregionens svenskspråkiga gymnasier - att jag inte kommer att få ihop tillräckligt många informanter. Jag beslöt mig då för att intervjua elever ur andra stadiets utbildning, var antalet elever med invandrabakgrund är betydligt högre.

Jag fick genom min kusin – som studerar på skolan - reda på att det vid ett svenskspråkigt yrkesinstitut i huvudstadsregionen studerar många elever med invandrabakgrund. Jag ringde upp skolans rektor för att försäkra mig om att påståendet stämde, samt för att be om lov att utföra min undersökning. Rektorn förhöll sig mycket positiv till min undersökning, hon berättade för mig att skolan har startat en resursgrupp (stödgrupp) för elever med invandrabakgrund som skolans modersmåls lärare ansvarar för. Jag kontaktade svenskaläraren som hjälpte mig att få kontakt med elever som passade in i min undersökning. Det visade att svenskaläraren hade tid och lust att hjälpa mig, eleverna i fråga kände henne bra från förut och ville gärna delta i undersökningen då hon kort presenterade mig och min undersökning. Den första kontakten till informanterna i kvalitativa undersökningar är mycket viktig, för det är genom den forskaren skapar sin roll samt sitt förtroende till informanterna. Forskarens roll påverkar starkt hur öppet och ledigt informanterna kommer att tala under intervjutillfället (Rubin

& Rubin 1995,116). Även Eskola & Suoranta och Kvale påpekar att då man intervjuar är de första minuterna avgörande. Det är viktigt att skapa ett förtroendeingivande förhållande med den intervjuade. I början av intervjun kan intervjuaren och den intervjuade tala med varandra utan något avseende till själva intervjun. Med samtalet strävar man till att skapa en öppen och förtroendefull atmosfär. (Eskola & Suoranta 1998, 94; Kvale 1997, 118, 120.)

En del av de informanter som ställde upp på intervjun var vid den tidpunkten minderåriga (fyra stycken av mina elva informanter var under 18 år). Jag skrev ett brev till vårdnadshavarna där jag bad om lov att få intervjuas deras barn angående deras bakgrund och deras tankar om att bo i Finland. Jag fick tillbaka samtliga brev var vårdnadshavaren hade gett sitt samtycke till att eleven fick delta i min undersökning. Under maj månad år 2008 utförde jag nio stycken intervjuer. Samtliga intervjuer utfördes i skolans utrymmen. Att välja en plats för intervjun påverkas av många olika faktorer. Vanligtvis genomförs intervjuerna på en offentlig plats, i den intervjuades hem eller skola eller på eller på någon mer informell plats. Temaintervjun kräver dock en lugn och trygg plats, eftersom kontakten mellan intervjuaren och den intervjuade måste vara bra och intervjun inte ska ha några störande avbrott. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 61.)

Vi fick tillträde till ett ledigt klassrum var jag enskilt intervjuade eleven. Här var igen modersmålläraren till stor hjälp med att visa mig till lediga klassrum samt få kontakt till följande informant för att komma överrens om en passlig tidpunkt. Hirsjärvi & Hurme (2000, 132) påpekar dock att man skall undvika att intervjuas unga elever i skolans utrymmen, för att skolan kan representera en institution som unga revolterar emot. Speciellt i västerländsk ungdomskultur ses unga som en avskild del av vuxenvärlden, vilket kan leda till att ungdomar inte vill berätta för vuxna om sitt liv och leverne (Hirsjärvi & Hurme 2000, 132). Jag utförde de flesta av mina intervjuer på skolan (8 st.), de tre resterade utfördes på informantens praktikplats (1), hemma hos informanten (1), hemma hos mig (1). Två av de längsta och mest lyckade intervjuerna utfördes utanför skolan (hemma hos mig och på informantens praktikplats). Troligen kunde de resterande åtta intervjuerna ha lyckats ännu bättre ifall också de utförts utanför skolan. Men av praktiska skäl utfördes de flesta intervjuerna i skolan.

Grönfors (1982, 63-64) är av den åsikten att då man undersöker minoriteter och intervjuar dem och då forskaren representerar majoriteten, kan forskaren upplevas som ett hot och informanterna kan då få den uppfattningen att forskaren utnyttjar sin egen position för att komma åt minoriteten. För att undvika detta försökte jag både före intervjutillfället och under samt efteråt övertyga informanten om att jag verkligen var intresserad av just informantens egna åsikter.

3.1.1 Temaintervju som undersökningsmetod

Eftersom min undersökning studerar hur de unga informanterna konstruerar och positionerar sitt tillträde och sin tillhörighet till olika (språk)arenor, fokuserar jag på hur de unga informanterna - som deltagit i min undersökning – uppfattar och talar om sin känsla av tillhörighet. Jag intresserar mig för hur de unga själva beskriver sin tillhörighet mellan sitt eget ursprung, det finlandssvenska och det finska i dagens Helsingfors. Vilken position identifierar de sig själva med och till vilka kontexter tillskriver de sig själva ha tillträde till som unga invandrare i dagens samhälle.

Denna undersökning bygger på kvalitativa metoder. Med en kvalitativ metod görs en mera djupgående undersökning. Man försöker förstå det undersökta samt få en uppfattning om dess bakgrund och undersöker detaljer ifrån de intervjuades referensramar. I en kvalitativ undersökning koncentrerar man sig dessutom endast på några informanter vars svar man försöker analysera så noggrant som möjligt. Det är därmed inte mängden som avgör, utan kvaliteten. Kännetecknande för en kvalitativ analys är också det att det inte finns några förutbestämda hypoteser gällande undersökningsmål och -resultat, utan det är viktigt att forskaren istället lär sig något nytt om ämnet. (Merriam 1994, 177.) Jag utförde mina temaintervjuer i ett tidigt skede av min studie, jag hade en forskningsplan och ett syfte med min undersökning. Men då jag nu analyserar mina resultat på nytt över två år efteråt att intervjuerna utfördes, inser jag att jag inte hade några direkt förutbestämda undersökningsmål. Därmed anser jag att detta ledde till att mina informanter hade möjlighet att själva tala om de saker de kände att var viktiga just för dem vid detta tillfället. I och med att det förflöt en relativt lång tid mellan det att intervjuerna utfördes till att detta arbete blev slutfört, har jag hela tiden lärt mig mera och nytt om ämnet. Forskning om invandring och tillhörighet har även under den senaste tiden ökat (se bl.a. Martikainen & Haikkola 2010, 35) och jag har hela tiden fått mera information och tillgång till nya studier. Jag kan ändå tydligt

urskilja liknande resultat utgående från min analys som jag kan läsa hos andra forskare (se bl.a. Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, 11). När en undersökning utförs är frågor som gäller validitet och reliabilitet viktiga. Man kan fråga sig hur bra resultaten stämmer med verkligheten (inre validitet), hur generaliserbara resultaten är (yttre validitet) samt om samma resultat kan uppnås vid upprepning (reliabilitet). (Merriam 1994, 177, 180, 183, 193; Eskola & Suoranta 1998, 13, 16, 18–19.) De jag har intervjuat i denna studie har haft frihet att uttrycka sina egna uppfattningar och känslor vilket gör informationen trovärdig. Under analyseringen av materialet har jag försökt bearbeta mitt insamlade material på ett hederligt och trovärdigt sätt. Jag har eftersträvat att beskriva mina metoder och vilka tolkningar jag gjort baserat på mitt material och analysmetod. Min förhoppning är att öka validiteten och reliabiliteten.

En kvalitativ undersökning kan utföras t.ex. med en temaintervju. Gör man en temaintervju, blir intervjun handledd och halvstrukturerad. Denna metod används när avsikten är att ställa frågor som behandlar ämnen som är svåra eller rentav omöjliga för den intervjuade att uppfatta, komma ihåg eller överhuvudtaget få förklarat till exempel i ett frågeformulär. Den som utför temaintervjun har inte slagit fast hur intervjun skall framföras, men hon har klart för sig vad som ska undersökas. Intervjuaren har m.a.o. slagit fast de temaområden som skall undersökas. I analysdelen kan informationen följaktligen grupperas enligt dessa temaområden. Av dessa orsaker bestämde jag mig för en temaintervju, eftersom den lämpar sig väl för denna undersökning därför att jag vill utreda intervjupersonernas tankar och känslor mera djupgående än vad en kvantitativ studie skulle möjliggöra, men jag ville ändå kunna styra intervjun utgående från min frågeställning. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35–36; Eskola & Suoranta 1998, 87; Eskola & Vastamäki 2001, 26–27, 41.)

En intervju är en slags diskussion, men den skiljer sig från ett spontant samtal genom att intervjun har ett klart mål och forskaren är initiativtagare. Forskaren vill få fram teman, som hör till undersökningen, i interaktion med den intervjuade (Eskola & Vastamäki 2001, 24, 30). När man ställer frågor till den intervjuade kan en intervjustomme användas som hjälp. Men detaljer i intervjun och i vilken ordning frågorna ställs, betingas av intervjusituationen. Kommer det fram nya synpunkter i intervjun får intervjuaren fritt bestämma om det är nödvändigt med tilläggsfrågor om det nya som framkommit i intervjusituationen eller om man ska gå tillbaka till redan diskuterade

ämnen för att behandla dem djupare. Temaintervjuns utmärkta sida är bland annat dess flexibilitet, vilket i sin tur ger möjlighet till eventuella ändringar eller tillägg i intervjun. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 41–42.) Jag märkte även att ju flere intervjuer jag gjorde desto säkrare blev jag på mig själv i min roll som forskare, och jag fick informanterna att ledigt prata om sina upplevelser. Det är emellertid viktigt att förbereda sig med tillräckligt många tilläggsfrågor för att få så valida svar som möjligt. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 41–42, 129; Eskola & Suoranta 1998, 84–86.)

När temaintervjun används som metod, är man intresserad av själva fenomenet: man vill hitta nya hypoteser, inte ställa upp dem på förhand (Hirsjärvi & Hurme 1988, 40–41). Temaintervjun är halvstrukturerad, dvs. teman för intervjun planeras i förväg, men intervjuaren har inga exakta frågor. Intervjuaren ser till att alla teman behandlas, men frågornas formulering och ordningsföljd är inte bestämd utan de kan variera mellan olika intervjuer beroende på vad som känns naturligast i en viss situation (Eskola & Vastamäki 2001, 26; Eskola & Suoranta 1998, 87; Hirsjärvi & Hurme 1988, 36, 86; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 197; Kvale 1997, 117). Jag hade även under intervjuerna med mig mina frågor – nedskrivna på ett papper - grupperade i teman och såg sedan till att de flesta av mina teman och frågor hade behandlats innan intervjuns slut. Kvale (1997, 82) konstaterar att en fördel med en kvalitativ intervju är att den är öppen: det finns ingen standard vad som gäller tekniken. Naturligheten i intervjusituationen är viktigare än att ha en sträng och bestämd frågeordning (Hirsjärvi & Hurme 1988, 78).

Det är vanligt att man spelar in temaintervjuerna: intervjusituationen blir naturligare, den går snabbare och utan långa pauser. Naturligheten av interaktionen var hög då jag under intervjuns gång visste att samtalet bandades och att jag senare kunde gå tillbaka till vad som sades. Jag hade ändå hela tiden bredvid mig nedskrivet på ett papper min intervjuguide, var det fanns nedskrivet de teman som skulle behandlas. (Eskola & Vastamäki 2001, 30; Hirsjärvi & Hurme 1988, 82; Kvale 1997, 121.) Frågorna måste vara tematiska: med dem försöker forskaren lyfta fram kunskap för sin undersökning. Frågorna ska också vara dynamiska: i formuleringen av frågorna måste hänsyn tas till att samtalet blir flytande och att frågorna är motiverande så att den intervjuade vill tala om sina upplevelser. Frågorna måste ytterligare formuleras så att det är lätt för den intervjuade att förstå dem och de ska vara korta och enkla. (Kvale 1997, 122–123.) Jag

märkte till en början att för en del av mina informanter var mina frågor kanske lite svåra, många sade efteråt att de inte riktigt hade funderat på dessa saker tidigare.

3.1.2 Intervjumaterialet och intervjustommen

Utgående från min forskningsplan gjorde jag en intervjustomme var jag skrev ner de frågor jag ville ha svar på och sorterade dem efter de teman jag ville diskutera. Jag gjorde en första testintervju varefter jag ännu finslipade mina frågor. Jag försökte att inte ställa ledande frågor, men i efterhand märkte jag att det var svårt speciellt i de fall där informanten inte riktigt förstod frågan eller bara blev tyst. De flesta av mina informanter hade en mycket god svenska, och det att de inte förstod frågan berodde inte på bristande språkkunskaper utan på att en del av mina frågor var svåra att svara på. I en intervjuundersökning är forskaren mycket kunnig om han lyckas undvika ledande frågor (Kvale 1997, 157-158). Enligt Kvale (ibid.) är dock undersökningens validitet i kvalitativa undersökningar helt enkelt just det, att man frågar det som man vill ha svar på. Medan reliabiliteten igen är beroende av forskningsfrågornas noggrannhet, samma sak bör frågas många gånger men ur olika synvinklar.

En del av mina elva informanter var mycket öppna och svarade lätt och långt på mina frågor medan andra inte var så pratglada och inte riktigt verkade förstå vad jag var ute efter. Jag anser ändå att jag fick bra svar av samtliga informanter och mitt material ger svar på de frågor jag ställde upp inför min undersökning. Intervjuernas längd varierade mellan ca en halv timme till en och en halv timme för samtliga informanter (kortaste 18min 40 sek. och längsta 1 h 32min 26 sek) och gav upphov till över 100 sidor text (radavstånd 1).

Valet av temaområden för intervjun hänger ihop med mitt intresse att undersöka de ungas erfarenheter av tillhörighet samt den position de själva tillskriver sig och sin uppfattning om att lära sig svenska i Finland. Utgående från detta försökte jag under intervjutillfällena reda ut så mycket som möjligt om de unga utgående från följande fyra temaområden: 1) Informantens bakgrund, 2) Uppfattning om Finland och om att lära sig svenska i Finland, 3) Om olika språkarenor och användning av olika språk, 4) Framtidsplaner. För en mera detaljerad intervjuguide se bilaga 1.

3.1.3 De intervjuade ungdomarna

I min undersökning ingår elva unga, som alla studerar vid ett svenskspråkigt yrkesinstitut i Helsingfors. Alla är födda utomlands och båda föräldrarna är alla även de födda utomlands. Åldern då de immigrerat till Finland varierar så att den yngsta var endast några månader gammal då hon kom till Mariehamn tillsammans med sin familj, medan andra bott endast några år i Finland. En del de har bott i andra nordiska länder innan ankomsten till Finland. Några av informanterna kommer ursprungligen från sydöstra Europa och i deras hem talar alla albanska. Några har ryska som modersmål, medan en del av informanterna kommer från Mellanöstern med persiska och/eller kurdiska som modersmål. Några av mina informanter har sina ursprungsländer i Afrika och talar då sina respektive modersmål som karakteriserar just det landet. Av hänsyn till informanternas integritet har jag beslutigt mig för att presentera deras ursprung vagt, ty med tanke på syftet för min undersökning är det inte heller relevant att veta exakt från vilket land den unga har kommit utan det viktiga är hur hon/han ser på sin tillhörighet i den kontext hon/han befinner sig i då undersökningen utfördes. I vissa fall framkommer informantens ursprungsland och hemspråk. Jag anser dock att denna information inte är till skada för informanten. Sex av informanterna är flickor och fem är pojkar, jag gör dock ingen skillnad i kön i min analys. Av mina elva informanter har sju stycken finskt medborgarskap, inte heller har jag undersökt ifall medborgarskap skulle inverka på känslan av tillhörighet. Största delen av dem jag intervjuat har anlänt till Finland som flyktingar tillsammans med sina familjer. Se även bilaga 2 om informanterna.

De unga som jag intervjuat bildar en heterogen grupp om man utgår från landet där de fötts och deras modersmål. Jag har dock inte för avsikt att undersöka någon särskild etnisk grups åsikt eller uppfattning, så det är egentligen irrelevant för min forskning från vilket land informanten härstammar. Det som är gemensamt för dem alla är att ingen är född i Finland och de bor alla i Helsingforsregionen, de har alla lärt sig svenska som första språk då de kommit till Finland. Jag intervjuade dem alla på svenska, de har alla relativt goda kunskaper i svenska, men de hade eventuellt förmått uttrycka sig mera mångsidigt och lättare om de hade haft möjlighet att använda sitt eget modersmål. Antagligen skulle även synen på tillhörigheten vara annorlunda om den som utför intervjun representerar den egna gruppen och inte som i mitt fall den grupp som värdfolket representerar.

Den vanligaste orsaken till att mina informanter lärt sig svenska som första språk i Finland är att den ort de först anlände till har en majoritet av svenskspråkiga. Två av informanterna kom till Åland, fem anlände till Österbotten, en av informanterna har bott i ett annat Nordiskt land under sin uppväxt, och kom därifrån till Helsingfors. Endast två av informanterna (båda med ryska som modersmål) anlände till mera finskspråkiga orter och uppgav båda att deras föräldrar ansåg att de skulle lära sig svenska som första språk. Föräldrarna ansåg att de nog sedan ändå kommer att lära sig finska. Andra informanter berättar att de till en början inte ens var medvetna om att man i Finland också talar finska, eller att svenskan i Finland är en ganska liten minoritet.

Metodlitteraturen betonar ofta betydelsen av skillnader mellan forskare och informanter. Skillnader och likheter dyker upp redan vid forskarens första kontakt med sitt forskningsobjekt. Synliga skillnader som ålder, kön, hudfärg och klädstil kan påverka informantens första intryck av forskaren. När man här ännu tillägger de skillnader som kan förekomma mellan informantens och forskarens språkanvändning samt värderingar, kan många självklara saker förefalla oklara. (Suojanen 1997, 154.) I mitt fall hade jag stor hjälp av att svenska läraren på skolan redan hade frågat om eleverna ville delta i min intervju. Hon hade berättat för eleverna att jag skulle komma och tala med dem om att de flyttat till Finland och om att de lärt sig svenska här. På detta vis hade informanten redan på förhand en viss vetskap om vad jag skulle fråga. Jag hade dessutom redan tidigare varit i skolan, så en del av informanterna visste (till utseendet) vem jag var. Jag ville att diskussionen mellan mig och min informant skulle bli så ledig och avslappnad som möjligt så att den ungas egna erfarenheter och tankar skulle komma fram. Synliga skillnader anser jag att inte påverkade så mycket, jag är själv endast ca. tio år äldre än de jag intervjuade, jag försökte klä mig så neutralt som möjligt för att inte väcka uppmärksamhet. Sociologen Päivi Harinen (2000) som studerat unga invandrare menar att skillnader i åldern mellan forskare och informant spelar en större roll då man granskar vad den unga informanten har att säga. Här påverkar t.ex. vem den unga är van att tala med, och vad den unga är van att diskutera. Hur mycket har den unga redan hunnit lära sig om att uttrycka sina personliga tankar och känslor till främmande vuxna personer. (Harinen 2000,50.) En del av mina informanter sade efter intervjun att de nog talat om dessa saker hemma, medan andra menade att de aldrig talat om detta tidigare, men att det varit intressant. En av informanterna ringde upp mig dagen efter intervjun

och talade om för mig att hennes mamma var mycket intresserad av den undersökning jag gjorde.

Forskaren kan inte undvika stereotypa och vetenskapliga förhandsuppfattningar om sitt forskningsobjekt och område. En särpräglad analytisk - medveten eller omedveten - tolkning, motiv eller infallsvinkel styr forskaren, vilket kan påverka t.ex. vad informanterna talar om för forskaren. (Becker 1998, 13-14.) Jag märkte att en del av de unga jag intervjuat till en början beskrev t.ex. sin uppfattning om Finland mycket positivt, medan de senare under intervjun gav en betydligt mörkare bild av sin uppfattning om Finland. Kanske de till en början tänkte att jag sökte något speciellt, kanske de var vana att för myndigheter alltid beskriva Finland i positiva ordalag. Jag strävade hela tiden, under varje intervju, till att informanten skulle inse att jag verkligen var intresserad av just hans eller hennes egen åsikt och upplevelse och att jag sökte just den ungas egen tolkning av fenomenet.

De flesta av de unga hade aldrig tidigare deltagit i någon undersökning. En del av dem undrade varför jag måste spela in vad som sades. Efter att jag förklarat för dem att jag gjorde detta för mitt slutarbete vid min skola, ställde de sig alla positiva till att jag spelade in intervjuerna. Många av informanterna visade ett stort intresse för mina studier och frågade efter intervjun hur det är att studera vid ett universitet.

Jag märkte dock att det var tungt att samla in ett kvalitativt material av hög kvalitet. Jag funderade mycket över mina forskningsfrågor och började själv grubbla över min egen grupptillhörighet och ibland ifrågasätta min egen finländskhet. Det skulle ha varit svårt för mig själv att beskriva min känsla av tillhörighet och vari min finlandssvenska etnicitet bottnar. Dessa ibland känsliga och intima diskussionsämnen fick mig att stundvis tvivla på min rätt att gräva i mina informanters liv.

3.2 Etiska aspekter

Det är av stor vikt att skydda informanternas anonymitet (Eskola & Suoranta 1998, 56-57). Detta är viktigt speciellt i min undersökning där antalet informanter är få och det kan vara lätt att känna igen individer. Jag berättade därför i början av intervjun att jag inte kommer att använda deras riktiga namn och att endast jag kommer att lyssna på det inspelade materialet.

Som jag redan tidigare nämnt är en del av mina informanter minderåriga så jag sände ett brev till vårdnadshavarna för att be om lov att ha med deras barn i min undersökning. I brevet presenterade jag min undersökning och lyfte fram vikten i att den unga får lov att delta samt att det insamlade materialet kommer att behandlas konfidentiellt.

Enligt Nisula (1996) kan det vara problematiskt att utföra intervjuer med invandrare, speciellt i fall där invandraren har blivit utsatt för rasism. Informanten kan då uppträda med en självzensur och undvika att ta upp de händelser och fenomen som möjligtvis ger en negativ bild av dem och deras kultur. Intervjutillfällena kan också påminna invandraren om tidigare besvärliga och traumatiska intervjuer med myndigheter som utlänningspoliser och gränsbevakare (Nisula 1996, 147-149). Jacobsen (1993) tar upp liknande aspekter då han menar att intervjun kan ha en effekt på den intervjuade som kan påminna om psykoterapeutiska konsekvenser. Detta kan bero på att respondenten måste formulera viktiga frågor som han eller hon inte haft tillfälle att ställa till sig själv. Under intervjuns gång sätter man ord på och ger struktur åt kunskaper, attityder, tankar och känslor – något man kanske inte haft möjlighet att göra tidigare (Jacobsen 1993, 32).

Eftersom intervjun kunde vara psykiskt betungade för min informant, var det min skyldighet att efter intervjun försöka minska den eventuella ångest som kunde ha väckts hos informanten under samtalet (Kvale 1997, 128). Efter varje intervju stängde jag av bandspelaren, meddelade detta till informanten, och sedan diskuterade vi lite om hur det hade känts att tala om de saker som kommit upp under intervjun. Många av informanterna sade att det kändes underligt att igen tala om dessa saker, andra sade - till min förvåning - att de inte ens tidigare hade funderat på det hela ur den synvinkel vi tagit upp under intervjun. Maykel Verkyten (2005) säger att det är många invandrare

som inte funderat över sin etniska tillhörighet förrän de av någon anledning flyttat från sitt hemland och i det nya landet börjat jämföra sig med befolkningen. Jag inser att många av de unga jag pratat med inte hade funderat på de här sakerna överhuvudtaget tills jag kom med mina intervjufrågor. Jag tror ändå inte att jag på något sätt väckte obehagliga känslor hos de unga jag intervjuade, tvärtom hoppas jag att de efter intervjun ser på sig själva med stärkt självkänsla i och med att vi i positiva ordalag diskuterade deras flerspråkighet och invandrarbakgrund.

3.3 Analys och tolkning

I en undersökning är bearbetningen, analysen och förmågan att dra de rätta slutsatserna det viktigaste (Hirsjärvi & Hurme 1997, 217). Innan man kan börja utföra en analys av det insamlade materialet måste man bearbeta det. Jag försökte att så snabbt som möjligt efter utförd intervju transkribera materialet, då jag ännu hade samtalen i färskt minne, men ibland drog transkriberandet ut på tiden. Jag skrev ner intervjuerna ord för ord på ett textbehandlingsprogram. Själva renskrivningen av intervjuerna var ett mycket tidskrävande och mekaniskt arbete, men denna process gav ett bra tillfälle att bekanta mig med och fördjupa mig i materialet. I en kvalitativ undersökning påbörjas analyseringen av materialet redan i detta skede fastän det slutligen sker först i slutskedet av undersökningen Grönfors 1982, 145). Trots att Hirsjärvi och Hurme (2000, 36) nämner att temaintervjuer kan ge upphov till en del onödig information valde jag att skriva ner intervjuerna ord för ord. Jag har inte heller ändrat på språket som de unga jag intervjuat använder. Enligt Grönfors (1982, 145) sker insamling av data, analys och tolkning under hela forskningsprocessen sida vid sida, inte i arbetsskeden som sker efter varandra. Detta skedde också i min undersökning. Det centrala i analysen av materialet är att göra tolkningar, att man hittar vissa aspekter som är väsentliga när man klassificerar den insamlade informationen. I det transkriberade materialet förekommer vissa tydliga språkfel och accenter som jag har valt att låta stå kvar så som den unga själv uttryckt sig på så sätt kommer den ungas egen röst fram.

Efter renskrivningen läste jag intervjuerna ännu en gång för att få en klarare bild av helheten. Då väcktes nya frågor som jag gärna skulle sätta mig djupare in i, jag borde heller inte ha varit rädd för tystnader. Jag märkte - speciellt gällande de första intervjuerna - att då jag ställt en viktig men lite svår fråga (speciellt de frågor om vilka

positioner de unga tillskriver sig själva) och inte ganska snabbt fick ett svar, började jag först förklara och sedan ställa en ny fråga. Jag anser, efter att ha lyssnat på och läst intervjuerna, att den unga nog efter hand själv kunde ha börjat prata om det jag försökte fråga. Jag var kanske i början nervös och tänkte att jag hade för svåra frågor. Om jag skulle göra intervjuerna på nytt så skulle jag lita mera på att den unga nog talar om sin tillhörighet, om sitt eget modersmål och om känslan av att ha ett annat land och en annan kultur till vilken man kan känna stark tillhörighet, och jag skulle inte ha styrt diskussionen så mycket in på de detaljer jag hade skrivit ner i min intervjuguide. Frågor som till exempel hur gammal informanten var vid vissa tidpunkter, eller hur skolan har stött och hjälpt den unga (jag var inte intresserad av skolan som institution, men som språkarena). Jag antar att jag också var orolig över att jag inte skulle täcka alla mina teman och att jag inte skulle få in tillräckligt med svar. Jag läste igenom mina transkriberade intervjuer många gånger. Jag försökte läsa och förstå materialet ur olika synvinklar, så att inte min tolkning endast stannar på en beskrivande nivå utan så att materialet även stöder min teoretiska referensram (Harinen 2000, 51-52).

Eftersom jag hade en paus från mitt forskningsarbete - p.g.a socialarbete med invandrare -, från att jag samlade in materialet till att jag på allvar slutförde arbetet, återtog jag arbetet genom att på nytt läsa mina transkriberade intervjuer. Jag läste de renskrivna intervjuerna flere gånger så att de skulle bli så bekanta som möjligt för mig. Jag försökte läsa materialet och samtidigt tolka det så fritt och övergripande som möjligt för att fördjupa mig i materialet och finna nya intressanta infallsvinklar (Hirsijärvi & Hurme 2000, 143). Jag sammanställde under den första genomläsningen av materialet de mest förekommande likheterna samt avvikelserna. Efter detta började jag samla in informationen från mitt material under mina teman (Rubin & Rubin 1995, 228). Jag komprimerade informationen i form av tolkningar, klassificeringar och jämförelser utgående från mina teman. Under detta skede försökte jag samla så mycket information som möjligt under varje tema, för att kunna jämföra informanternas svar med varandra utgående från likheter, skillnader och avvikelser.

Enligt Eskola och Suoranta (1999, 140-141) försöker forskaren ofta, felaktigt, plocka ur sitt material den "allmänna linjen" genom att beskriva det som bäst motsvarar *verkligheten*. Men forskaren bör dock läsa materialet som en "kulturprodukt", som kan ge svar på hur saker *möjligen* kunde vara (Kvale 1996, 235). Jag försökte därför inte ur

mitt material få fram ifall den unga ger ”rätt” eller ”fel” svar om ”verkligheten” (Suoranta 1994, 19). Utgående från informanternas tal och beskrivningar studerar jag deras representationer och uppfattningar om sin verklighet. Jag är intresserad av att studera hur de unga beskriver sin position och tillhörighet i den verklighet de själva lever. Jag söker inte svar på vad människan är, utan på varför hon handlar som hon gör (Becker 1998, 60).

Jag fäster särskild uppmärksamhet i min analys vid hur just den unga beskriver sina upplevelser och erfarenheter illustrerad med hjälp av den teoretiska referensramen. Jag försöker inte ge en allmän bild av en särskild grupp t.ex. ”invandrarungdomar”, däremot vill jag beskriva det jag fått fram ur just mitt material. Jag är intresserad av att få fram vilken position mina informanter tillskriver sig i det finländska samhället. I min intervju diskuterar jag med de unga om vilket språk man använder och hur språkkunskaper ger tillträde till olika arenor. Jag fokuserar även på de ungas användning av modersmålet samt hemspråket. I vilken utsträckning modersmålet används kan säga något om invandrarens möjlighet och lust att bevara och utveckla sitt ursprungsspråk som minoritetsspråk i samhället (Otterup 2005, 80). Jag reder även ut de ungas språkanvändning, och har ställt upp tre *språkarenor*, som inkluderar det privata (hemma med familjen), det semioffentliga (med vänner, i skolan, tv, radio, internet samt på fritiden) och det offentliga (i butiker och med myndigheter osv.) (Broerman 2007, 135). Genom att studera detta kan man få bekräftat vilken betydelse språken har i de olika domäner den unga rör sig i (Otterup, 2005, 80). Många av de unga jag intervjuat använder sig av olika språk i varje arena. De kan ändå fritt och (i de flesta fall) obehindrat röra sig mellan olika språkarenor. Goldstein-Kyaga och Borgström (2009) kallar detta för kodväxling, det vill säga de unga kan umgås i en miljö, en arena, där medlemmarna kan två eller flere språk (oftast även fallet med finlandssvenskar) och använder därför uttryck på båda språken. Eller växlar obehindrat mellan språk beroende på vilken person man talar med eller den arena man befinner sig på (Goldstein-Kyaga och Borgström 2009, 93). Även mina informanter visade sig vara ytterst kunniga i att röra sig mellan dessa olika språkarenor samt kommunicera och kodväxla obehindrat och talangfullt. Detta behandlas i följande kapitel var jag presenterar de resultat jag kommit fram till.

4 STUDIETS RESULTAT OCH BIDRAG

I det här kapitlet kommer jag att granska hur de unga som deltagit i min studie positionerar sin tillhörighet. Jag undersökte vilka skillnader och likheter de unga tog upp och poängterade angående finländskhet och finländare samt om sin position i det finländska samhället, belyst ur den synvinkeln att de lärt sig svenska som första främmande språk. Identitetsprocesser och tillhörighetskänsla hänger ihop med språk (se kap 2.4) och jag har därför i min undersökning studerat hur de unga talar om språk, språkkunskaper och språkanvändning.

De flesta av de informanter som ingår i den här studien använder det svenska språket i hög grad, i skolan, på fritiden och med syskon. Ungdomarna finner mestadels fördelar med att kunna svenska i Finland, och de är angelägna om att bevara sitt modersmål. De finner bara fördelar med att behärska många språk och menar att de inte har upplevt några nackdelar alls med att ha tillgång till flera språk.

Kulturell mångfald är det moderna samhällets signum, hävdar Ålund (1997, 187). Nya etniciteter och kulturer blir till här och nu och skapas av ungdomar som är beredda att överskrida gränser och ”som bygger broar och vandrar ut och in i varandras liv i alla möjliga olika riktningar. Här smids nya identiteter och kulturer skapas och korsbefruktas. En ny slags kulturblandad transetnisk medvetenhet förbinds med framväxten av sociala rörelser som spelar en viktig roll i skapandet av ett mångkulturellt samhälle för alla” (Ålund 1997, 186). Min undersökning bygger på intervjuer med ”just dessa” ungdomar. De unga som deltagit i min undersökning har alla vuxit upp i en mångkulturell miljö och de har tillträde till olika kulturella kontexter. De är hemma, var modersmålet används, de är i skolan och på fritiden var svenskan och finskan används. De unga rör sig tillsammans med sina vänner och växlar mellan de språk och kulturella koder de behärskar. I detta kapitel kommer jag att belysa de företeelser och synpunkter som mina informanter tog upp angående att vara en invandrarungdom i Helsingforsregionen.

4.1 Typiskt finländskt – och svenskt i Finland

Ingen etnisk grupp eller social tillhörighet kan existera ensam. Fredrik Barth (1969) menar att etnicitet definieras genom att skillnader mot utomstående görs tydliga och genom att gränssättningar upprätthålls, inte genom att den inre enhetligheten lyfts fram (se kap 2.1). Gränsen konstrueras i det här fallet mellan finländare och invandrare. Därför bad jag att de unga jag intervjuade skulle berätta hur de ser på finländare och finländskhet. Hur beskriver den unga sina erfarenheter av kontakten med det finländska och vad betyder det att han/hon har lärt sig svenska i Finland. Vilka vi är och vilka vi känner samhörighet med är i hög grad beroende av hur vi ger mening åt och hur vi definierar och skapar innebörder i den värld vi befinner oss (Sernherde & Johansson 2002, 9 se kap. 2.2).

Jag har i min text använt pseudonymer för att skydda informanternas anonymitet, och i bland talar jag om ”ursprungslandet”, istället för att skriva ut exakt vilket land vi talar om, detta för att läsaren inte skall kunna reda ut informantens riktiga identitet. En stor del av de unga som deltagit i min undersökning har anlänt som flyktingar till Finland. I de ungas beskrivningar om Finland konstaterade de ofta att Finland är ett lugnt och ett fritt land, vilket upplevs som en bra sak. Finländarna beskrivs som ett lugnt folk och klimatet kallt. Då jag frågar Akim som har bott sex år i Finland, om vad som är typiskt Finland, svarar han att det är ”friland” jag hörde att han sa ”Finland” först:

Akim: Det därän friland

Janina: Ja..Finland!?

Akim: Ja Finland är en fri land som man kan göra vad som hellst saker, [... ursprungslandet] är inte sådär man kan inte göra dom sakerna...

Fatima som också kommit som flykting och har bott i Finland ungefär lika länge som Akim talar om ett ”lugn” i Finland som hon uppskattar mycket:

Janina: Ja vad tycker du är typiskt för Finland?

Fatima: Finska... Finland e ganska... nå kallt land och jaa lugnt tycker jag. Ja och människorna är så lugna tycker jag.

Många av mina informanter hade lite svårt att svara på den här frågan, speciellt de som kommit som unga till Finland och som inte många gånger varit utanför Finlands gränser, inte heller besökt ursprungslandet på nytt. De hade ingenting att jämföra med. Men de stereotipa påståendena att Finland beskrivs som ett kallt land men med fungerande system, som t.ex. bra skolsystem, stärks. Veronica brukar berätta för sina släktingar då hon är på besök i [... ursprungslandet] under sommaren så här:

Janina: Säg något som du tycker att är typiskt för Finland

Veronica: Nej jag vet inte..

Janina: Om någon frågar hur är Finland?

Veronica: Kallt

Janina: Nå då när ni är där i [... ursprungslandet] hos era släktingar och dom frågar hur det är i Finland, vad berättar du då?

Veronica: Nå att det är bra land och man har massor med möjligheter, och att det alltid nästan är kallt och att man har bra skolsystem och allt sånt härmt

Janina: Nå va kan du berätta om [... ursprungslandet]?

Veronica: Nå inte vet jag riktigt vad jag skall svara, jag har varit så liten då när jag kom hit så jag vet inte. Men säkert känner dom att dom är mer fria när dom kommer hit. Jag har alltid bott här så. Jag har nu inte så jätte speciella känslor över att jag bor här.

Då vi talar om finländskhet verkar det som om de unga har svårt att gestalta det *finländska* då jag frågar direkt vad det betyder för dem. Det finländska formuleras enklare då de unga funderar över sig själva i relation till majoriteten, då de funderar över vem och vad de är och *inte* är, och framför allt vilka de vill bli och inte vill bli. Under intervjun diskuterade vi när informanten känner sig finländsk och i vilka situationer han/hon inte känner tillhörighet till det finländska. Svaren visade sig vara mycket bredare då de unga funderade över när de skäms över finländare. Jag hade inte på förhand kunna föreställa mig hur negativt de unga jag talade med upplever den finska alkoholkulturen. Så gott som alla upplevde att deras finländska kamraters alkoholanvändning skilde dem åt. Veronica svarar så här då vi funderar över hur hennes finländska kamrater uppfattar henne:

Janina: Nå hur tror du att dina vänner ser dig hur uppfattar de dig?

Veronica: Nå säkert som en flicka från [...ursprungslandet]..Jo det tror jag vi är så olika så. De tittar nog på mig som en invandrare typ.

Janina: Men på vilket sätt är ni olika?

Veronica: Nå lite så där på beteende och på... ..traditionerna och allt det här kläderna, utseende. Allt.

Janina: Vilket beteende?

Veronica: Finlandssvenska... Det här finska människor dom dricker och sånt, jag och min syster vi dricker inte. Så det är lite sådär.

Finland beskrivs ofta som ett land där alkoholanvändning ses som ytterst vanligt och ungdomar använder allt mer alkohol. Heli Niemelä (2003) har undersökt somaliska flickors syn på "de finländska" i Helsingfors. Flickorna i Niemeläs undersökning finner den finländska ungdomskulturen med stor alkoholanvändning som något främmande och inte alls som ett tecken på ungdomens frigörelse. Jag har i min undersökning fått fram likande beskrivningar. Många av mina informanter upplevde den finska alkoholkulturen främmande och alla elva kommenterade i något sammanhang sina finländska kamraters alkoholanvändning. Servina säger att typiskt för Finland, det är öl. Sabir upplever att hans kompisar ofta använder alkohol och beskriver de finländska människorna så här:

Janina: Ja hurdana är människorna från Finland?

Sabir: En dålig har dom att dom dricker så mycke på sån häma och dom dricker vet du inte bara på veckosluten utan dom dricker mycke mera vet du än det.

Janina: Det är dåligt tycker du. Varför det då?

Sabir: Dom dricker och blir helt fulla och springer och skriker och vet du.

Janina: Du dricker inte själv?

Sabir: Nej. Jag dricker aldrig. Jag har aldrig druckit.

Janina: Nå har du många kompisar som dricker då?

Sabir: Jo, jag har många kompisar som dricker men jag e int sån som dricker med dom. Dom röker o så där, men jag e inte med dom jag tittar mera efter såna som inte gör det du vet. Så där vet du bara har fotboll och så där med vet du och int sån däma som dricker och sådär.

De somaliska flickorna som deltagit i Niemeläs undersökning beskriver alkoholkonsumtionen bland sina finländska vänner som en del av den finländska kulturen. Precis som de unga jag intervjuat menar även de somaliska flickorna att användningen av alkohol bland finländska ungdomar verkar tillhöra den finska kulturen (Niemelä 2003, 104.) Därmed är detta ett tydligt avståndstagande bland de unga jag intervjuat, de vill *inte* tillhöra denna del av det *finländska*.

Då vi diskuterade finländskheten och beskrivningar av finländaren talade både intervjuaren och informanten om finländarna som tredje person, om "dom" som främmande för oss. Det är naturligtvis orättvist av mig som forskare att placera de unga invandrarna utanför det finländska. Men de unga argumenterade om finländarna och Finland på ett - som jag antar - likande sätt som vilken ungdom som helst, det kanske också betyder att informanterna under intervjuens gång upplevde att de delade uppfattningen om den finländska kulturen med intervjuaren. Kanske även de unga jag intervjuade ansåg sig känna mera tillhörighet till just gruppen finlandssvenskar och därför nämnde gruppen finnar som "dom andra". Mer om detta behandlas i följande kapitel (kap 4.2).

Avsikten med denna studie var också att studera hur de unga upplever det svenska i Finland och faktumet att de alla lärt sig svenska som första främmande språk i Finland. Jag har medvetet valt att under samtalen med de unga jag intervjuade inte dra en alltför skarp skiljelinje mellan finlandssvenskar och finnar. Jag använder istället begreppet *svenska i Finland*, och lät informanten ta upp begreppet *finlandssvensk* om hon/han ansåg det viktigt.

Angående om att ha lärt sig svenska i Finland är alla de elva jag talat med överrens om att det varit bra att de lärt sig svenska och de är glada över det. Alexei påpekar dessutom

att: ... *nog va det bra (att lära sig svenska som första språk) int sku jag säkert annars ha lärt mig svenska.* Många av mina informanter påpekar också att det är enklare att röra sig i Skandinavien då man talar svenska. Veronica har insett att genom att hon behärskar det svenska språket lätt kan resa till andra Skandinaviska länder och känna en viss språklig samhörighet med andra Skandinaviska länder. Veronica menar dessutom att det i alla fall för henne var lättare att lära sig svenska än finska. Veronica säger så här om att lära sig svenska i Finland:

Janina: Nå men vad tycker du om det här då att du har lärt dig svenska i Finland?

Veronica: Bättre, för att man lär sig mera språk. För att finskan är sån därn att talar man bara finska så är det bara till Estland man kan fara, för att de talar finska. Sen om man kan svenska man kan fara till Sverige, Norge, Tyskland.. ja och sen finns det många begrepp some lika så där som i [... moders målet]!

Janina: Är det sant!?

Veronica: Jo det finns massor med ord, så det är lättare, och sen engelskan som o är lättare när man talar svenska.

Janina: Så du tror att det är enklare att lära sig svenska än finska?

Veronica: Jo, nå det beror på varifrån man kommer. Om man kommer från [... ursprungslandet] så är det lättare.

Janina: Så du är glad att du fått lära dig svenska?

Veronica: Jo faktiskt jo.

En viss kritik mot att lära sig svenska i Finland finns ändå bland informanterna i min studie. Finska är trots allt det språk som talas mest i Finland, och speciellt i huvudstadsregionen där alla mina informanter nu bor. Många av mina informanter har anlänt till Finland och först bosatt sig i sådana områden av Finland var det svenska språket är i majoritet (se kap. 2.5). Fatima beskriver i följande citat om hur det i just hennes fall var att immigrera till det svenska Österbotten. I tvåspråkiga kommuner finns det möjlighet att välja på vilket språk, finska eller svenska integreringen sker (se t.ex. utlänningslagen 30.3.2004/301). Fatima kom ensam till Finland som 13-åring och hon trodde att svenska var det språk som talades i Finland:

Janina: Hur blev det så att du började lära dig svenska?

Fatima: Eeh. För att jag måste eller för jag bodde Oravais och alla där prata bara svenska... Jag visst int om att det finska och svenska va nån skillnad. Jag trodde bara att i Finland pratar också svenska. Jag trodde de va deras språk!

Janina: När märkte du sen att man också talar finska?

Fatima: Jag märkte att nångång då jag varit i Helsingfors så tala dom finska. Annars sku jag inte märka det. Sen har jag några [...] kompisar [från samma ursprungsland] tala finska. Och jag försöker förstå. Så där ”vad säger ni. Jag förstå inte. Vad e de där för språk!? Finska! Finska! Va e de för språk? Finlandsspråk”. De e finska. ”Okay så va e svenska då!?” Så sa de att de e svenska e från Sverige.. att de e deras språk..

Janina: Hmm ja, nå hur kändes det att få veta?

Fatima: Nå jaa, jag blev först sur att varför har jag fått lära mig svenska och int finska. Så har jag frågat dom där som jobbar. Så svara de att jag kund int välja vilket språk jag lära mig, att jag var under 16 år.

Då jag frågar de unga om de hellre skulle ha lärt sig finska som första språk då de kom till Finland är svaren ganska delade. En del tycker precis som Fatima att invandrare nog

har mera nytta av finskan i Finland. Då jag frågar Sabir om han tycker att invandrare som kommer till Finland skall lära sig finska eller svenska säger han så här: *om dom bor i Finland så e det finsk. Men svenska e också bra och kunna.* Medan andra precis som Alexei inser att om de inte skulle ha lärt sig svenska först skulle de knappast aldrig ha lärt sig språket överhuvudtaget. Hassan är glad över att ha lärt sig svenska som första språk i Finland.

Janina: Sku du hellre ha lärt dig finska då ni kom?

Hassan: Nej svenska nog! För det första e de ju ändå Finland och de flesta talar ju ändå finska. De har nu ingen skillnad vilken stad du nu e från. Men jag tror att de e så att finskan den kommer nu automatiskt med den lär du dig nog sen ändå. Liksom men svenska den.. om jag sku ha tala finska när jag kom då tror jag inte att jag sku ha lärt mig svenska sen mer.. Kanske nog tala men int så bra som nu. Jag tror det sku ha varit mycket svårare med svenskan. Jo att svenska sku det nog ha varit nu också om jag hade fått välja.

De av mina informanter som är bra på finska verkar inte tycka att det är besvärligt att de lärt sig svenska som första språk, däremot är de som inte är så duktiga på finska lite oroliga inför framtiden. Lidja funderar över att det kommer att vara svårt för henne att få jobb i Helsingforsregionen om hon inte kan finska bättre och säger att hon då hon blir klar med sina studier: *vill jag jobba, men det kommer att vara jätte svårt för mig att jobba för jag kan jätte dåligt finska så jag måste försöka jobba på svenska.*

Visst verkar det som om de unga i min studie är glada över att ha lärt sig svenska som första främmande språk i Finland. Genom att de lärt sig svenska först har kontakten till det svenska i Finland uppstått och de känner en viss tillhörighet till det svenska i Finland. Det svenska språket är trots allt det språk som i huvudsak används i skolan och det är viktigt att skolan här signalerar att det är viktigt att behärska språket. I hemmet används modersmålet - detta behandlas i kapitel, 4.3 - och ju längre från skolan de unga jag intervjuat rör sig, desto mera behövs också det finska språket. De är alla medvetna om att man också måste kunna finska (i alla fall i huvudstadsregionen) för att klara sig i Finland. Jag går mera in på de här frågorna i kapitel 4.5.

4.2 Om att höra till – utseende och ursprung sätter gränser

De flesta ungdomar som beskrivs i den här undersökningen tillhör olika multietniska kontexter. De kan inte, och behöver inte, definiera sig efter en enskild etnisk grupptillhörighet utan befinner sig i en mångkulturell situation och förflyttar sig ständigt mellan olika kulturella kontexter (se t.ex. Glodstein-Kyaga & Borgström 2009). Det

egna ursprunget är ändå viktigt och är något som genomgående kommer upp i de ungas tal. Ove Sernherde (2002, 22 se även kap. 2.2) påpekar att allför ofta framställs ungdomarnas identitetsprocesser som om det handlade om ett val mellan att antingen ansluta sig till föräldrarnas kulturer eller låta sig integreras i majoritetskulturen. Självklart är de egna rötterna en viktig utgångspunkt, men också de olika aspekterna av majoritetskulturen de mött t.ex. i skolan, samt de dagliga kontakterna de unga har med kamrater från olika delar av världen.

Trots att alla informanter bott i Finland under många år, de flesta var endast något år gamla då de kom till Finland, och en del av dem har finskt medborgarskap, så känner sig informanterna inte finländska. Det faktum att de är födda utanför Finlands gränser kommer alltid upp i de ungas beskrivningar då de funderar över sin relation till sina finländska kompisar. De definierar sig som tillhörande den ”egna” ursprungskulturen. Karia är stolt över sitt afrikanska ursprung och menar att det är något som är mycket starkt: *Jag är stolt av det! För de, de är min pappas land det är hans blod så det e min blod också.* Lidja som var endast fem år gammal då hon tillsammans med sin familj flydde från kriget i ursprungslandet förstår inte ens riktigt varför jag frågar om varifrån hon känner att hon är hemma. Hon säger att hennes kompisar alltid kommer att uppfatta henne som en, från just hennes ursprungsland, för det är ju därifrån hon är, där är hon född:

Lidja: Nå jag tror att de kommer uppfatta mig som en från [ursprungslandet]för att vi är ju [... etnisk grupp]tillhörighet] ingenting kan förändra det.

Janina: Vad gör känslan allra starkast då?

Lidja: För att jag är född där.

Bunar (1998) argumenterar för att kulturell marginalisering kan vara något positivt. Om man håller fast vid det gamla i hemlandet, skulle detta leda till utanförskap i livet i det nya hemlandet. Om man å andra sidan skulle förneka sina rötter och alla traditioner, skulle man hamna i kris. Man kan heller aldrig få full bekräftelse och erkännande från omgivningen i det nya hemlandet, på grund av orsaker som till exempel utseendet och brytningen på det svenska språket – för att inte nämna tänkandet kring ”vi” och ”dem” (Bunar 1998). Bunar (1998, 40) menar att man för att integreras på bästa sätt behöver få en meningsfull tillvaro och han har funnit att man som flykting får en meningsfull kulturell tillvaro om man kan vara delvis förankrad i två kulturer samtidigt - att man intar ett positivt förhållningssätt till ett ”både och”. Det framgår tydligt att det inte är

”antingen – eller” som gäller för ungdomarnas identitetskonstruktion . De befinner sig inte heller mitt emellan föräldrarnas och majoritetssamhällets kultur eller i utkanten av dessa kulturer. Istället lever de mitt i detta, i en mångkulturell kontext. (Otterup 2005, 212.)

De flesta av mina informanter nämner just utseende som en av de största orsakerna till att de aldrig kommer att ”bli” finländska. Adelina som har alldeles ljus hy och mörkbrunt hår säger så här: *När jag är såhär mörk och såhär, nä int sku jag nu nånsin säga att jag är en finlandssvensk. Det är sällan man ser nån (finländare) med såhär mörka ögonbryn och mörkt hår, öronfransar och ögon helt bruna.* Veronica Honkasalo (2003) som har intervjuat unga invandrare i Finland, menar att de unga talar om sitt mörka hår och bruna ögon som något som gör att de aldrig kan bli finländare. Det verkar som om de unga jag intervjuat menar att det som gör en till *finländare* är just utseende och ursprung. Enligt de unga är det det egna landet var man är född som är avgörande. Man kan inte erkännas som en finländare om man har ett avvikande utseende.

Ur mitt material kommer det fram två tydliga temaområden, där de unga beskriver kontexter uppfattande sig själva som finländare eller icke-finländare. I temaområdena jag funnit ur mitt material lyfter de unga upp de orsaker, som enligt deras åsikt, är viktiga då de jämför sig med någondera (finländska eller egen etnisk grupp) eller båda grupperna. För att finna denna mening bland sina livsvillkor är det av stor vikt att man har skapat sig olika intressen och har en sysselsättning av något slag (Bunar 1998 40-45). Hassan känner sig stolt då hans finländska kompisar ger honom tillträde till den ”finlandssvenska gemenskapen” (se kap. 2.5) men säger sig själv ändå tillhöra det egna ursprungslandet. Hassan säger så här:

Janina: Om nån frågar din bästa vän att varifrån e du, vad tror du han svarar, hur ser dina vänner på dig?

Hassan: Nå de e så där att nångång när vi varit och dricka och så där med kompisar så kommer dom alltid och klappa mig på ryggen och säger: ”du e nog inte nån utlänning du int, du e riktigt finlandssvensk du” och på de sätte..men svårt och säga vad de sku svara om nån fråga min bästa kompis...

Janina: Hmm, jo, nå hur känns det då? Va sku du vilja att de sku säga?

Hassan: Siis.. Jag sku nog villa att de sku säga att jag e helt från[ursprungslandet]. För det e ju varifrån jag e. Och sen nu ändå säga till det att jag nu e finlandssvensk till en andra del liksom, men som liksom att man sku få säga båda... Men att jag nog ändå är från [... ursprungslandet], det liksom e viktigt, det tillhör mig, det e en stor del av mig.

Ingen av informanterna definierar sig helt som finländsk trots att de bott i Finland lika länge eller längre tid än vad de gjort i sina respektive ursprungsländer. Såväl Alexei,

Irina som Servina säger att de befinner sig någonstans mitt emellan en finländsk och sin "ursprungs" identitet, alla tre tillägger dessutom att det finlandssvenska gör det hela ännu mer komplicerat att definiera. Irina säger så här: *Jo, ibland blir det lite konstigt när man säger: "Hej, jag e från Finland jag är född i Ryssland och jag talar svenska!" Inte kan man ju liksom säga hela det! Det blir mycket att förklara och vad kommer människorna att tro om mig, liksom när man börjar där förklara?*

Att Alexei, Hassan och Servina varken känner sig som letter, iranier eller finländare kan bero på att de utvecklat hybrida identiteter eller en tredje identitet, som Glodstein-Kyaga & Borgström (2009) valt att benämna det. Ålund (1997) beskriver en hybrid identitet som att man är "varken eller" och att man har tagit till sig olika delar av flera skilda kulturer. Glodstein-Kyaga & Borgström (2009) har i sin undersökning noterat framväxten av en "tredje identitet", en gränsöverskridande identitet som varken är enbart nationell eller transnationell. En tredje identitet som "beskrivs som en identitet som inte baserar sig på en känsla av "vi" och "dom" eller ett "antingen-eller", utan av "både-och"... och man inkluderar flera tillhörigheter i sin identitet" (Glodstein-Kyaga & Borgström, 2009 13-14)

Resultatet av att leva med flera skilda kulturer integrerade kan alltså leda till att man utvecklar en hybrid identitet eller en tredje identitet. Alexei säger i början av intervjun så här: *Nå jag umgås ju mest med finlandssvenskar så på det sättet, att int sku jag nu säga att det är nån stor skillnad mellan mig och andra finlandssvenskar.* Lite senare under intervjun då vi talar om ishockey och vilket lag han skulle heja på, Finland eller Lettland säger han att:

Alexei: Nog e det svårt då man tittar på ishockey. Int kan jag ju direkt heja på Lettland jag ha ju bara varit där fyra år jag minns inte hur där va den tiden. Och så har jag varit där och besöka varje sommar men int känner jag mig ändå som lett, jag kan inte alls lettiska jag kan bara ryska. Och dom där i Lettland dom ser int mig heller som lett då jag bara talar ryska. Som att de kunde se mig som lett och talar ryska men bor utomlands. Och sen här i Finland kan jag inte heller säga det att jag skulle känna mig finsk, int har jag ju heller sen så mycket med Finland att göra... Så det e svårt.

Janina: Hur så att du inte har med Finland att göra?

Alexei: Å inte har jag umgåtts så mycket med finnar mest med svenskar. Jag ha ändå flytta in hit på det sättet.

Janina: Men känner du dig finlandssvensk då?

Alexei: Nå jag vet inte jag kan inte svara jag har inte funderat på det tidigare så där...

Alexei känner att det inte är så stor skillnad på honom och andra finländare, men att då han är i ursprungslandet känner han inte direkt tillhörighet heller eftersom han där tillhör en språkgrupp som inte förknippas med landets nationella profil. Alexei känner

sig inte som finsk heller, här umgås han med personer från en språklig minoritet som han visserligen på något plan identifierar sig med. Det verkar vara svårt att positionera sin egen tillhörighet fastän man kan inkludera flera tillhörigheter till sin identitet och få tillträde till olika kulturella kontexter, främst genom språkkunskaper. Andras åsikter har också betydelse. Så som Alexei menar att han inte uppfattas som lätt för att han inte behärskar det lettiska språket.

Bunar (1998) har precis som andra forskare upptäckt ett ”både och” där han menar att man kan vara förankrad i två kulturer samtidigt, förutsatt att man hittat en meningsfullhet i det nya landet och att man accepterat att man inte fullt ut kommer att accepteras som ”finsk” av omgivningen (se även Harinen 2000, 155). Som jag ser det verkar både Hassan och Alexei, ha utvecklat en slags ”både och” identitet som Bunar (1998) talar om. De har båda en positiv inställning till och förankring i det finländska samhället - samtidigt som de månar om sitt ursprung. Hassans pappa flyttade tillbaka till ursprungslandet och Hassan har varit där och hälsa på honom. Hassan anser att han nog ändå känner sig mera hemma i Finland än i ursprungslandet: *Jag sku säga finlandssvensk och ännu ett sträck där mellan [ursprungslandet] och någonting liknande, det e vad jag sku säga! Så lite av allting!* Mina informanter har ibland svårt att tydligt förklara varför de känner sig tillhöra en viss grupp. Det är mera frågan om en känsla av tillhörighet till en viss grupp beroende på situationen, var och när, fastän det verkar svårt att gestalta känslan och precist avgränsa den. Men det som är gemensamt för alla mina informanter är att de känner sig tillhöra den ”egna gruppen” och det ”finländska” samtidigt. Det att jag under intervjun talade om *finländare* kanske gjorde mina informanter ännu mer förvirrade, de flesta talade spontant som t.ex. Alexei och Hassan - och utan att jag först nämnt ordet – om att de kände tillhörighet till den etniska gruppen *finlandssvenskar*.

Servina menar att det är upp till henne själv att söka efter sin identitet och hon ser möjligheter i detta, inte hinder. Detta kan jämföras med det Bunar (1998) säger om individens inställning, att det är upp till individen själv att påverka sin situation i positiv riktning, och acceptera att man har kopplingar till två olika etniciteter. Servina som invandrat som ung flicka med sin familj till Åland berättar om en vän som sa såhär till henne:

Servina: ... jag minns att vi satt o prata om ja typ varifrån jag kommer och så sa han att han ser mig som en perslänning! (skratt)

Janina: Ja ha!

Servina: Ja det är alltså en iranier och en ålänning! Fast det blir en persier och sen perslänning!

Janina: Ja just! det varför inte! Nå hur kändes det?

Servina: (funderar)

Janina: Sku du skriva under det?

Servina: Ja, det sku jag nog faktiskt för det känner ju nog vissa grejer så, det är lite mer åländskt så där och sen så e vissa saker lite mer persiskt så där.

Servina har skapat sig en vad Alexandra Ålund (1997,186) kallar ”kulturblandad transetisk medvetenhet” Sevina har accepterat sin ”både-och” tillhörighet och även hennes vänner verkar ha godkänt den. De unga som deltagit i min undersökning binder samman olika delar av sitt liv och sätter det i ett sammanhang, där man reflekterar över sig själv, den gemenskap eller de gemenskaper man ingår i och den plats man har. Det är inte bara den egna tolkningen utan också andra människors tolkningar som påverkar känslan av gemenskap och tillhörighet.

Servinas resonemang återkommer i många av de teman de unga tar upp angående sin identitet. Jag tolkar detta som att de unga har accepterat att de känner tillhörighet till olika etniska grupper beroende på var de rör sig och med vem. Jag ser det som om de unga som jag intervjuat har skapat en ”både-och”- eller en tredje identitet.

Inte heller har de unga som deltagit i min forskning placerat sig vad man kallar ”mellan två kulturer”. Inte verkar det heller som om det skulle uppstå konflikter mellan dessa två grupper, en del av informanterna var mycket medvetna om sitt eget ursprung och var av den åsikten att det inte bekymrar dem desto mera. Lidja säger: *Okey jag erkänner, för att när jag har vuxit upp här i ... ute (först en tid i Sverige sedan i Finland) inte där (i ursprungslandet)... att jag sku kunna säga att jo jag är från Finland. Men när det inte är, vad heter det, inne i mig så jag kan inte säga det!*

I nästa kapitel kommer jag att studera språket som en social markör. De unga som deltagit i min undersökning är i en ständig kontakt med ett mångfald av språkliga och kulturella kontexter som de finner intressanta och användbara. De kan välja från utbudet från ursprungskulturen men också från majoritetens kulturer liksom ur det utbud som de lokala och globala ungdomskulturerna kan erbjuda (Otterup 2009, 227).

4.3 Multipla identiteter - tre starka språk

Av mina elva informanter talar sju flytande finska, medan de som inte kan finska ofta använder sig av engelskan för att klara sig. Detta betyder att dessa unga talar flytande åtminstone tre språk och i många fall fyra eller flera. Dessutom använder de sig dagligen av alla olika språken. Otterup (2005, 187) som har studerat användningen av språk och flerspråkighet har märkt, precis som i min studie, att de unga som behärskar flere språk ser det som något naturligt och positivt. Språk och identitet sammankopplas ofta (se kap. 2.2). Jag ville därför i min undersökning reda ut vilket språk den unga använder och i vilket sammanhang. Jag har ställt upp tre arenor – fritid, hemma, media - eller ”språkliga rum” var jag reder ut vilket språk den unga använder i vilken arena.

Janina: Nå en helt vanlig dag vilka språk använder du och hur mycket.

Hassan: Nå svenska i skolan, kurdiska med mamma och engelska på nätet och finska också med kompisar som jag nu talar med via telefon eller träffas. Jag använder nog ganska mycket alla fyra språk.

Janina: Vilket språk känner du dig säkrast på?

Hassan: Svenska.

Så som också många av mina andra informanter säger Hassan att han använder sig av olika språk beroende på var han befinner sig, i vilken språkarena han rör sig i. I skolan är svenska det dominerande språket genom att det är undervisningsspråk och det språk man kommunicerar med lärare på. Mycket av umgänget med andra skolkamrater sker också på svenska under skoldagen, eftersom det är det gemensamma kommunikationsspråk alla har tillgång till. På fritiden och utanför skolan visar det sig att det är det finska språket som gäller, och ”engelska på nätet” gäller för Hassan precis som även för de flesta av mina informanter. Bland mina informanter är det tydligt att engelskan också är ett viktigt språk för dem, och populärast i medier som internet och tv.

Franz Fanon (1991, 117) säger att ”en människa som äger språket äger också den värld som uttrycks och förutsätts via språket”. Som många av mina informanter talar också Irina i följande citat om just detta, hon kan totalt gå in i den språkliga värld som uttrycks och förutsätts av just det språket hon just då kommunicerar med. Irina går dessutom så djupt in i den enskilda ”språkliga världen” att hon säger sig glömma bort de andra språken.

Janina: Nå vilket språk känner du att du behärskar bäst? Svenska finska eller ryska?

Irina: Nå ingen aning! Jag e helt liksom confused med det här. Jag vet inte alls, jag kan liksom inte nån av dom perfekt. Och speciellt när jag liksom umgås med mina föräldrar så märker jag att jag glömmar – när jag alltså talar ryska – glömmar jag bort finska och svenska. Och sen när jag talar jätte mycket finska

och svenska så sen glömmar jag bort ryskan och så vidare. Men nu liksom på sistone har jag haft svårt att, det här med svenskan, jag känner mig inte så bekväm.

Anna Henning-Lindblom och Karmela Liebkind (2007, 8) konstaterar i sin artikel om finlandssvenskarna att den ”lokala ethnolingvistiska livskraften florerar inom individernas nätverk av språklig kontakt” (min översättning) och däri utvecklar de multipla språkliga identiteter. De unga som deltagit i min undersökning beskriver tydliga nätverk av språkliga kontakter var de kan använda sig av de olika språk de behärskar och därmed utvecklar de multipla språkliga identiteter. De unga verkar lätt kunna ta sig från den ena språkliga arenan till den andra.

Skolan är den plats där man talar svenska, och för en del av informanterna den enda platsen. Många talar ändå om att det känns tryggt att tala svenska. Att röra sig i ”svenska rum” skapar en känsla av trygghet. Irina förknippar svenskan med den trygga upplevelsen hon sammankopplar med sin skoltid: *Jag känner mig ändå alltså mycket mera trygg med svenskspråkiga. Och med svenska omkring mig. För jag har ju ändå alltid gått i skola på svenska.* Övergripande ur de ungas beskrivningar är att svenskan används i skolan och i vissa fall på fritiden fastän finskan tar allt mer över där. Hemma hos föräldrarna använder alla de unga som deltagit i min undersökning sitt ”ursprungsspråk” det vill säga sina respektive modersmål. På internet, i tv och radio, tidningar är det engelska som är det mest använda språket. Tore Otterup (2005) kommer fram till likande resultat och kan utgående från sin forskning säga att de språkval de unga gör är av pragmatisk art och de anpassar sig efter de miljöer där de vistas. I de arenor där modersmålet dominerar väljer de att använda sitt modersmål och i starkt majoritetsspråksdominerande miljöer, som exempelvis skolan, anpassar de bruket av språket (Otterup 2005, 82).

Då man har mer än en språkkälla varifrån man konstruerar sin språkliga identitet kan man kalla denna process för vad Anna Henning-Lindblad och Karmela Liebkind (2007, 167) benämner som en multipel språklig identitet. (se även Lojander-Visapää 2001, 180-181.) Mina informanter visar alla tydliga tecken på att balansera mellan olika språkliga identiteter och tillhörigheter. Beroende på med vem man talar väljer man vilket språk man talar. Hemma var det ofta papporna som ansåg det oerhört viktigt att det hemma alltid talas modersmålet. Hassan beskriver det såhär: *Nå, med mamma talar jag kurdiska med, med pappa också, men med syskonen e det nog svenska som gäller.*

Skulle de ha varit just under lågstadietiden då man lärde sig själva svenskan så ganska flytande. Så ha man sen tala alltid svenska sen med syskonen. Och mamma och pappa ha sen allti varit emot det. Att de tyckte att nu ska de nu vara modersmålet som talas hemma! Men siis int nu någo negativt men de ha nu allti villat att vi talar hemma vårt eget modersmål och så att just för att int glömma språket och så. Jag själv talar ju nog nu ganska dåligt kurdiska. Men sen e svenskan ganska stark. Jag tror att de ha nu just därför varit att det ska vara kurdiska hemma och sen svenska ute med kompisarna.

Även om informanterna är flerspråkiga är det tydligt att svenskan ändå är det språk som är starkast bland de flesta informanter. En stor majoritet av informanterna anser det viktigt att kunna och bevara sitt modersmål för att det är deras första språk och det språk de behöver för att kunna kommunicera med familj och anhöriga. Otterup (2005) påpekar i sin undersökning att språkanvändning i andra arenor, t.ex. i umgänget med äldre släktingar, som mor- och farföräldrar, används uteslutande modersmålet. Inom arenor som ligger längre från informanternas hem, t.ex. i skolan, på fritiden och tillsammans med kamrater, visar sig användningen av svenska öka allt mer (Otterup 2005, 81). I min studie visar det sig att i hemmet talar man sitt modersmål i skolan använder man svenska och på fritiden, den arena som är längst från hemmet använder man finska.

Catarina Lojander-Visapää (2001) har forskat i tvåspråkighet i Finland och menar att det är oerhört viktigt att man värdesätter sitt språk för att skapa en stabil språklig identitet. Mina informanter var, precis som Hassan i föregående citat, alla noga med att påpeka att de hemma använder modersmålet och att de värdesätter det. I diskussionerna med de unga kom det ibland upp en rädsla att glömma hemspråket. Alexi träffade en gammal kompis på bussen och berättar att han känner obehag inför att kompisens glömt modersmålet: *Jo int vill jag nu glömma det (modersmålet). När jag var liten hade vi från gården en rysk typ som jag alltid lekte med. Sen flytta vi bort och sen träffa jag int honom på kanske fyra år, sen träffade jag honom av misstag på bussen och han hade glömt all ryska han talade bara finska! Och jag tycket att det va på något sätt dåligt. Jag beslöt att upprätthålla ryskan jag vill inte glömma den det finns ändå mycket användning för det. Och nu e de ju annars bra att kunna språk. Vi hade med skolan en ryska resa och jag var med! Jag fick vara tolk både då de var här och hälsade på oss och sen när vi for dit. Jag fick tala mycket, sen sa lärarna att de egentligen borde öva*

på sin engelska! Men det va roligt för mig att jag fick testa hur jag kunde klara mig att översätta.

Samtliga informanter som deltog i min undersökning uttalar positiva värderingar kring det faktum att de kan använda flera språk. Skolan har under många år ett starkt inflytande på de unga, dels genom sin uppgift att överföra de gemensamma värdegrunder och synsätt som läroplanen föreskriver och dels genom sin roll att förmedla kunskaper som samhället anser vara väsentliga för eleven. Precis som Alexei fått uppmuntran att använda sitt modersmål på en klassresa, skall skolan påverka attityderna för språkkunskaper och användningen samt bevarandet av det egna modersmålet på ett positivt sätt. För alla mina informanter var det viktigt att bevara modersmålet.

De flesta av mina informanter uppger ändå att de behärskar det svenska språket bäst. Servina försöker alltid tala persiska med sina föräldrar men säger att hon ändå kan svenska bättre: *Jaa, det är nog svenska, men jag blandar nog när jag pratar med mina föräldrar så blandar jag in svenska ord. Speciellt när jag är stressad och vill få fram nånting snabbt så slänger jag in svenska ord. Men annars försöker jag nog tvinga mig själv och tala persiska med mina föräldrar.* Pinney m.fl. (2006) menar att försvagade språkkunskaper inte är synonymt med försvagad känsla av grupptillhörighet och solidaritet. Språket kan försvagas utan att den etniska identiteten går förlorad (Pinney 2006, 80). Goldstein-Kyaga & Borgström (2009, 11) har undersökt ungdomar som ingår i multietniska sammanhang och menar att de unga som deltagit i deras forskning oftast inte kan identifiera sig med en enskild etnisk grupptillhörighet eller ens två tillhörigheter, utan många befinner sig i en konstant multietnisk situation och växlar mellan olika kulturella kontexter. Precis som Servina och många andra av mina informanter växlar de snabbt mellan språkarenorna och kan använda uttryck ur flera språk i samma mening.

Finlandssvenskarna har en tendens att byta till det finska språket genast då någon med finska som modersmål närmar sig (se Broermann (2007) kap. 2.5). Detta poängterar även unga i min undersökning. Många av mina informanter beskriver dessutom hur förvånade finländare blir över att en person med invandrarbakgrund behärskar det svenska språket. Hassan säger: *men om det nu e med nån som int talar svenska nån*

finskspråkig, då nog talar vi ju då finska. Men sen när man talar svenska tittar de ibland lite sådär konstigt att tänk att han talar svenska! Jag kan finska och talar finska, en del ha jag nu lärt mig från skolan men det mesta nog ute...var man nu sen ha umgått. Fatima som kom ensam från Somalia till Finland och bodde sin första tid på Oravais flyktingförläggning talar flytande svenska och inte alls någon finska. Fatima har upplevt att andra människor reagerat på att hon har lärt sig svenska i Finland, och fått frågan om hennes mamma eller pappa är svensk.

***Fatima:** Ja dom tror att jag har flyttat från Sverige. Nångång tror de att jag är från svenska mamma och afrikanska pappa. Nångång när kvinna sa att hon trodde att jag var adopterad barn. Hon sa att: "var e din familj var e din mamma? Vad heter hon?" Jag sa: "Sahra." Hon sa: "va e hon från Afrika?" Jag sa: "jo". Hon fråga: "din pappa då e han svensk." Jag sa: "näe." Och så sa hon: "varför prata du svenska då?" Ja jag har ju lärt mig bara. Hon fråga: "har du flyttat från Sverige." Hon sa att hon tycker att det är konstigt att jag prata svenska här i Finland. Jag sa det är inte konstigt det är andra språket. Du borde också lära dig! Hon sa "det är svårt".*

De unga som utgör fokus i min studie har alla varit positivt inställda till flerspråkighet, och de ser det inte som något negativt att man behärskar flera språk. En förutsättning är emellertid att kulturell och språklig mångfald uppskattas och ses som värdefulla resurser. I vilken utsträckning skolan och samhälle kan, och vill, ta vara på detta kapital kan visa sig vara avgörande för ett mångkulturellt fredligt samhälle.

4.4 Många kulturtillhörigheter

Informanterna i min studie upprätthåller kontakter med såväl gamla hemländer som med andra delar av världen var deras släktingar och vänner bor. Detta gör att ungdomarna får influenser från många håll och att det är många kulturtillhörigheter som kan få möjlighet att inverka vid tillhörighetskänslan till en viss grupp. Många av de unga jag talade med har varit i eller besöker årligen hemlandet. Det visar sig tydligt att dessa besök leder till funderingar över var man hör mera hemma, reflexioner över sitt ursprung, sin identitet och sin plats, sin tillhörighet. Speciellt då de återvänder till Finland verkar det som om de igen funderar över sin finländskhet.

Nihad Bunar (1998) har i sin studie undersökt bosniska ungdomar i Sverige. I hans studie framkommer bland annat att ungdomarna i studien tydligt lyfte fram det bosniska som grund för sin identitet (Bunar, 1998). Dessa ungdomar verkade, enligt författaren,

ha accepterat sin status som evig främling, ha internaliserat kategorier som invandrare och svensk och gjort dem till sina egna. Det svenska accepteras som standard, men de betonar också att de själva avviker från denna standard. Vidare är relationen med hemlandet och hemlandets värderingar en källa till oro. Ungdomarna överbetonade hemlandets betydelse och överdrev det sociala livets fördelar, enligt artikelförfattaren. Samtidigt uttryckte de en viss tveksamhet inför besöken i Bosnien, och var rädda för att inte alltid kunna bete sig "som man ska". Även om det bosniska utgör grunden för dessa ungdomars identitet förkastade de inte allt svenskt. Däremot talade de om det svenska som om de hade behållit kontrollen över hur de definierar sig själva och enkelt kan välja de delar av den svenska kulturen som passar. Detta kallar Bunar för ytliga strategier, vilket innebär att rationalisera oåterkalleliga förändringar som individen egentligen inte har kontroll över för att bevara självkänslan. (Bunar 1998.)

De unga som har haft en möjlighet att återvända till ursprungslandet, har skapat en känsla av kluvenhet inför både ursprungslandet och Finland. Hassan funderar mycket över de känslor som väcks hos honom då han är på återbesök i Irak och sedan återvänder till Helsingfors. Hassans kurdiskhet kunde också förklaras med hjälp av begreppet diaspora (se Wahlbeck 1999, 121-122). Han identifierar sig och sitt liv i Finland genom en kluvenhet mellan Irak och Finland, en känsla av att han tillhör båda. Hassan tar upp samma känsla av kluvenhet som också Alexei nämner:

Janina: Nå du då, när ha du senast varit i Irak?

Hassan: Eeuh. Tre år sen..

Janina: Hur känns det att var där?

Hassan: Jaa.. nå det där e en sån sak att då jag e i Finland så du känner dig inte som finsk int som finlandssvensk och alla ser på dig alla märker att du inte e härifrån. Sen när du e i Irak så e de lite på samma sätt.. okay kanske de märker att du e från Irak men dom vet att du int bor där att du e från Europa. Det tror jag sen beror på klädstilen, eller hur man klär sig sen när man e i Irak men där tittar folk också ganska mycket på en och märker att man inte e därifrån ändå...så...

Janina: Nå var känner du dig mera hemma?

Hassan: Ja-a svårt ätt säga. Men de här nog tror jag att det e mera Finland, just på grund av att jag nu har växt upp här har alla kompisar här. Jo det är nog Finland som känns mera hemma.

Ingen av informanterna definierade sig fullständigt enligt vilken situation de känner sig helt finländska i eller helt tillhörande den "egna" ursprungskulturen. Det verkar som om det enligt många av informanterna inte ens förekommer en sådan situation var de känner att de måste begränsa sin känsla av tillhörighet till varken eller, eller så har de helt enkelt inte fäst större uppmärksamhet vid det. Det verkar som om de unga klarar av att flytta sig från den ena kulturen till den andra eller till och med samtidigt upprätthålla tillhörighet till två kulturer utan större konflikter. Dessa unga har inte hamnat mellan två

kulturer utan de lever i dessa två kulturer samtidigt. Det att de unga har en utländsk bakgrund verkar hjälpa dem att förstå sig på andra i likande situationer, samtidigt som de behärskar många språk, vilket definitivt ses som en resurs i dagens multikulturella samhälle. De flesta unga ville i framtiden gärna bosätta sig i andra länder och uppleva andra kulturer, kanske man kunde säga att de stävade efter att bli - eller är - kosmopoliter (se kap. 2.3) När jag frågar Irina om hon kommer att stanna i Finland svara hon så här: *Nä. Alltså jag har ingenting emot att bo i Finland, men jag har alltid haft den drömmen att få åka omkring mycket och uppleva nya ställen. Jag vill inte stanna på samma ställe. Kanske nånstans i Europa, kanske Frankrike. Kanske jag sku kunna bo ett år eller två i Ryssland, men inte hela mitt liv där. Inte heller i Finland. Att hela mitt liv sku jag kunna föreställa mig just nånstans i Frankrike eller något sånt. Men så klart sku jag behålla min kontakt med Finland och Ryssland.* Irina känner på sig att hon inte vill stanna i Finland inte heller i ursprungslandet Ryssland, Irina har en stark drift att flytta på sig. En instinkt som hon kanske har ärvt av sina föräldrar som också de gjort beslutet om att immigrera. Ändå säger Irina att det för henne alltid kommer att vara viktigt att upprätthålla kontakten till båda länderna.

Även om ungdomarna i min studie inte upprätthåller daglig kontakt till sina vänner och släktingar i de gamla hemländerna är det tydligt att många har flitiga kontakter över nationsgränser vilket kan antas spela roll för såväl upprätthållandet av flerspråkighet som för deras identitetskonstruktioner. (se även Otterup 2005, 153.)

De unga som deltagit i min studie är alla exempel på ungdomar som lever med månfasetterade positioner av tillhörigheter. Jag menar att deras tillhörighetskänsla är sammansatt på ett varierande och mycket komplext sätt. De unga befinner sig dessutom i en ständig förändring genom att de hela tiden förflyttar sig mellan olika arenor var de är i interaktion med andra och var kulturell kodväxling krävs. De lever i en tillvaro var de har tillträde till många olika kontexter som i stort sätt endast begränsas av deras språkkunskaper och kulturella sensitivitet.

4.5 Om framtiden och kärleken

I slutet av min intervju frågade jag var och en av de unga om sina framtidsplaner. Jag ville gärna att de unga skulle tala om sina framtida partners, om kärlek över gränserna,

om de kommer att önska att deras barn lär sig svenska eller finska och om hur viktigt bevarandet och överförandet av det egna modersmålet till kommande generationer är. Tore Otterup (2005, 186) hävdar att det är en avgörande faktor för bevarandet av hemspråket är att invandraren vill föra sitt språk vidare till sina barn. Jag undersöker i den här studien hur de unga diskuterar och talar om sin tillhörighet och om de kan tänka sig att överskrida den ”egna gruppen” genom att ha en partner med annan *etnisk tillhörighet* än den egna. Jag fokuserar i min studie, förutom på hur de unga förhåller sig till sitt eget modersmål, även på huruvida de unga jag intervjuat anser det viktigt att även deras barn går den ”svenska vägen” – dvs. väljer svenskt dagis och svenska skola – för sina egna eventuella kommande barn.

Genom att med de unga diskutera om möjliga pojk- och flickvänner ville jag veta om nationaliteten spelar roll vid valet av partner. Informanterna pratade relativt öppet om sina pojk- och flickvänner. Jag hade till en börja tänkt mig att det inte hade någon skillnad för de unga om den framtida partnern var från samma land som de själva, men det visade sig ändå att innerst inne kunde det vara viktigt att vara tillsammans med någon som härstammar från samma land och kultur. Här spelar även traditionerna in, det är helt enkelt tänkt att man skall gifta sig med någon från samma land som man själv, för att bevara och föra vidare sin kultur. För Sabir är traditioner viktiga så för honom är det en självklarhet att han kommer att gifta sig med en flicka från samma land som han själv. Sabir påpekar dessutom att detta är ännu viktigare nu med tanke på att han bor i Finland och inte i ursprungslandet. Bevarandet av ursprunget är viktigt och Sabir säger så här:

Janina: Jo, just, nämen om vi ännu funderar på det här, har du haft finska flickvänner eller från [ursprungslandet]?

Sabir: Nå från Finland, men jag har nog också haft från [ursprungslandet].

Janina: Just det, nå är de olika?

Sabir: Dom skiljer sig.

Janina: På vilket sätt.

Sabir: Nå utseende i alla fall.

Janina: Nå skiljer de sig på något annat sätt om du inte tänker på utseende utan hur dom e?

Sabir: Eeh, vet int riktigt.

Janina: Nå om vi tänker så långt att du sku gifta dig?

Sabir: Eeh **det är tradition** att man måst gifta sig med [ursprung]flicka man får int gift med finsk. Vet du när man e i Finland i alla fall, det är mera att man måste gifta sig med en [från samma land]

Janina: Nå vad tycker du om det?

Sabir: Aje det bra eller dåligt då?

Janina: Ja,

Sabir: Nå det e nu helt normal

Janina: Så du tänker ändå att om du nån gång sku gifta dig så är det med en flicka [med samma ursprung]?

Sabir: Jo.

Alla mina informanter berättade att de hemma använder sitt modersmål, som behandlats i kapitel 4.3. I vilken utsträckning informanterna använder sina modersmål kan säga något om deras möjlighet att bevara och utveckla sina ursprungsspråk som minoritetsspråk i samhället, vilket samtidigt gör det möjligt för dem att upprätthålla kontakter med ursprungskulturen (Otterup 2005, 80). Användningen av svenskan är av stor betydelse för hur väl informanterna kan tillgodogöra sig skolundervisningen, men också hur väl de väljer att bli delaktiga i den svenska gemenskapen i Finland. Därför ville jag i denna undersökning fokusera på mina informanters användning av och synpunkter på det egna modersmålet samt svenskan i Finland. Som redan tidigare konstaterats använder de unga jag talat med sina respektive modersmål hemma. Även om en del uppger att de tillsammans med syskonen talar svenska så är det dock troligt att modersmålet behåller en starkare ställning i hemmet. Tore Otterup (2005,81) har i sin undersökning kommit fram till liknande resultat och menar att ju yngre minoritetsbarnen är när de lär sig majoritetsspråket, desto mer tar majoritetsspråket över i hemmen, i synnerhet bland syskon.

De allra flesta av mina informanter menade att de nog vill att deras barn skall gå i svensk skola istället för finsk. För många är dessutom upprätthållandet av det egna modersmålet viktigt. För Veronica är det en självklarhet att föra vidare sitt eget modersmål till sina barn:

Janina: Nå det där om vi tänker sen ännu längre fram att om du sen får egna barn och egen familj. Vilket språk kommer du att tala med dina egna barn?

Veronica: Albanska!

Janina: Just det albanska..och vill du att dina egna barn skall lära sig .. om ni bor i Finland, finska eller svenska?

Veronica: Svenska.

Janina: Varför det?

Veronica: Dom har mer möjligheter. Dom kan fara till Sverige Norge..vart dom vill, dom behöver int bara bli här i Finland.. Du kan gå och studera utomlands, du kan fast bo där, det är sådär lättare

Janina: Hmm Jo. Nå du tror ändå int att det är komplicerat att bo i Finland och inte prata finska?

Veronica: Nå nog lär dom sig säkert finska nog. När man bor i Helsingfors så.. min lilla syster e bara sex och när vi har finska barn där så hon talar jätte bra finska, fast hon talar svenska också.

Catarina Lojander-Visapää (2001) har i en studie angående tvåspråkiga familjers språkval kommit fram till att åtminstone 75 % av de tvåspråkiga familjerna (finska svenska) väljer att sätta sina barn i en svensk språkig skola. Det verkar som om även mina informanter tänkt på samma sätt. Precis som Veronica, verkade tycka att det är bra att välja den svenska vägen, *för finska det lär man ju sig ändå.*

De miljöer som mina informanter vistas i är synnerligen flerspråkiga. De flesta anser det nyttigt och viktigt med flera språk och vill bevara och föra vidare sina egna modersmål, och dessutom det svenska språket trots att de alla bor i områden var finskan är dominerande. Otterup (2005,173) säger att ”sambandet mellan språk och identitet kan vara särskilt tydligt för flerspråkiga individer, identitetsutvecklingen ses som en process där individen blir delaktig i ett socialt samspel och där deltagarna genom språket uttrycker och förhandlar om sig själva, liksom tolkningar av roller, positioner och statusförhållanden” (se kap. 2.3). De informanter som deltagit i min studie visar tydligt att de genom att föra vidare sitt modersmål vill bevara sin ursprungskulturtillhörighet och föra det svenska språket vidare till sina barn. Samtidigt blir de högst delaktiga i den finlandssvenska gemenskapen genom att de visar att de också vill föra det svenska språket vidare till sina barn trots att det är i minoritet i den region där de bor.

5 SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSION

I detta kapitel sammanfattar jag de huvudsakliga resultaten som ingår i min undersökning samt för en avslutande diskussion över min studie. Min undersökning bygger på en kvalitativ intervjuundersökning som fokuserar på att belysa informanternas tillträde till samhällsliga kontexter där språkkunskaper är nödvändiga.

5.1 Språkets roll för tillhörighet

De unga som deltagit i den här undersökningen visade alla att de är medvetna om sitt ursprung och angelägna om att bevara sina traditioner och föra dem vidare till kommande generationer, det egna modersmålet hade hög prioritet för alla informanter. De unga uppger att de använder sig av modersmålet i interaktion med exempelvis föräldrar och släktingar. Den positiva attityden gentemot det egna modersmålet kommer fram i informanternas önskan om att eventuella barn också skall lära sig deras modersmål. Samtidigt såg de alla positivt på sin flerspråkighet, många sade sig behärska det svenska språket bättre än modersmålet (trots att ingen av dem var född i Finland). De kände trygghet och tillhörighet till den ”finlandssvenska gemenskapen”, och ville alla att deras barn skulle gå i svenskspråkig dagvård och skola. De var alla medvetna om att i kunskaper i det finska språket är nödvändiga med tanke på att erhålla bredare framtida arbetsmöjligheter. De flesta behärskade engelska och hade kontakter till släktingar och vänner världen över. Genom sina erfarenheter påvisar alla att de befinner sig just här och nu i den mångkulturella kontext vårt samhälle står i idag och de har alla tillträde, genom sin flerspråkighet, till de olika kulturella samhörigheter som det mångkulturella samhället är uppbyggt av. Sammantaget kan man konstatera att flerspråkigheten ger de intervjuade ungdomarna flera olika kontaktytor till varierande kontexter, något som torde underlätta livet i det mångkulturella samhället. Dessutom verkade de alla positiva till det svenska i Finland. Att röra sig i svenska rum skapar en känsla av trygghet, något som det ”finlandssvenska samhället” bör ta fasta på.

Skolan är i fokus i denna studie. Det beror delvis på att de flesta av mina intervjuer genomfördes i skolan, men även på att skolan har en viktig roll inte bara för invandrarelevens språkutveckling utan också för skapandet av den finlandssvenska

gemenskapen, som jag diskuterat i kapitel 2.5 och 2.6. Inte en enda av mina informanter talade om skolan i negativ bemärkelse och som ett resultat av min undersökning kan jag påstå att de unga jag talat med trivs i sin skola. Skolan förefaller vara den arena som ger tillhörighet om än ett begränsat tillträde. Skolan är den plats var de unga som deltagit i min undersökning känner sig trygga. Skolan är inte en institution avskild från samhället i övrigt utan den avspeglar i allt väsentligt samhällets synsätt och värderingar. På officiell nivå signalerar det finska samhället en positiv inställning till såväl flerspråkighet som mångkulturalitet. Detsamma gäller skolan och i läroplanerna avspeglas detta med att, ”undervisningen skall stödja elevens utveckling [...] såväl i den finländska språk- och kulturgemenskapen som i den egna språk- och kulturgemenskapen” (Utbildningsstyrelsen 2004) se kap 1.1.3. I praktiken ser förhållandena emellertid kanske något annorlunda ut. Flerspråkighet ses inte alltid som en resurs i samhället och det svenska språket uppfattas inte alltid som en resurs. Även klimatet mot mångkulturalismen verkar hårdna. Mina informanter ser dock sin flerspråkighet som en beståndsdel i sina identitetskonstruktioner. De tycks se den som en naturlig del av sig själva och de verkar inte ha reflekterat särskilt mycket över den. Irina säger om sin flerspråkighet och sitt liv i Finland: *jag har ju levt hela mitt liv i Finland och talar alla språk.*

Flertalet av de informanter som deltog i min undersökning är glada över att ha lärt sig svenska som första främmande språk i Finland. Trots detta är Lidja lite orolig över framtiden då hon anser sig ha bristande kunskaper i finska, och hon funderar över att söka jobb i Sverige i framtiden. Överlag ser flertalet av mina informanter positivt på framtiden och har ambitiösa planer, många vill resa och jobba utomlands vilket möjliggörs genom språkfärdigheter. De unga som deltagit i min undersökning kan ses som unga kosmopoliter. Precis som Goldstein-Kyaga & Borgström 2009 (se kap 2.3) finner i sin studie kan man känna samhörighet till både det svenska och även ha en kosmopolitisk identitet. Man inkluderar flera tillhörigheter i sin identitet. (Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, 13-14.)

5.2 Begränsat tillträde

Det som ur mitt material tydligast framträder som ett hinder till känslan av tillhörighet till det finländska samhället verkar vara majoritetssamhällets definition på en invandrare. Med andra ord är det just utseendet och ursprunget som enligt mina informanter sätter gränser för tillhörigheten och hur de uppfattar att värdfolket ser dem. Det att informanterna anser att majoritetsbefolkningen ser dem som annorlunda och avvikande är det som i min studie begränsar deras tillträde till de olika kontexterna. Här vore det vettigt att föra in diskussionen på att - istället för att allt och alla skulle smälta samman till en likadan massa - påminna om att olikhet och mångfald är en rikedom som man bör erkänna som något viktigt och bra för hela samhället. Den skolan varifrån jag har fått mina informanter jobbar mycket med att signalera en positiv inställning till flerspråkighet och mångkulturalism.

Vi kan inte komma ifrån att vårt samhälle blir allt mer mångkulturellt (se t.ex. kap. 1.1.2). Kulturell kompetens, det vill säga förmågan, erfarenheten och vanan att kommunicera med individer med olika kulturell bakgrund är en av de kunskaper som behövs i allt större utsträckning. På så sätt försvinner även stereotypa attityder och fördomar mot folkgrupper från andra länder. Jean Phinney (1987, 24) påpekar att barn som växer upp i ett pluralistiskt samhälle förvärvar normer, attityder och beteendemodeller från sin egen grupp. Mångkulturalism förekommer hos minoritetsbarn, men också hos de majoritetsbarn som är i kontakt med olika minoriteter (Phinney 1987, 24) vilket jag behandlat i bl.a. kapitel 2.4. Växelverkan mellan olika grupper är viktig för utvecklingen av mångkulturell kompetens. Många av de unga jag intervjuat behärskade tre språk fullständigt – sitt eget modersmål samt svenska och finska – och kände sig bekväma i samtliga sociala arenor. Detta betyder att dessa individer känner sig bekväma i interaktion i den egna ursprungsgruppen, i den finländska samt i den finlandssvenska gemenskapen. Samhällets synsätt och värderingar verkar under den senaste tiden ha hårdnat angående denna positiva inställning. Flerspråkighet och mångkulturalism ses inte alltid som positiva resurser för samhället. Arbetet med min avhandling har sträckt sig över en tid på tre år, under dessa år har en del samhällseliga förändringar i just det mångkulturella skett och de har tyvärr inte alltid gått i en positiv riktning.

På frågan om att lära sig svenska i Finland verkar det som om de unga som jag talat med är överens om att det var en bra sak, och de skulle inte välja finskan som första språk om de fick chansen att på nytt välja. Jag fick dock senare höra att en av de informanter jag intervjuat, en av dem som inte behärskade finska tillräckligt bra, gick till Arbetskraftsbyrån för att be om hjälp att söka arbete. Då måste han få hjälp av en tolk, en som tolkade från finska till svenska! Detta bevisar helt klart att om du endast behärskar svenska är det svårt att klara sig i Helsingforsregionen, och då kvarstår frågan om det sist och slutligen är en bra idé att invandrare lär sig svenska som första främmande språk om de bor i huvudstadsregionen. Min studie stöder ändå tanken att genom att du behärskar språket så har du tillträde till den värld som uttrycks och förutsätts via språket (Fanon 1991, 117). För unga som även klarar sig på det finska språket öppnar sig flere möjligheter för tillträde till olika sammanhang.

5.3 Avslutande diskussion

I min studie har jag sökt svar på hur de unga jag intervjuat uppfattar sin egen tillhörighet till det finländska samhället, ur det faktum att de lärt sig svenska. Jag ville veta hur de unga upplevde att komma hit, få tillträde till Finland, bosätta sig här och växa upp här. Jag ville höra den ungas erfarenheter av att vara här som en del av det finländska samhället samt ta del av deras tankar om tillhörighetskänslan. Jag ville veta hur de beskriver sin tillhörighet i det finländska samhället i en finlandssvensk kontext.

Jag inser dock att frågan vilken din identitet är, är en mycket komplex och invecklad fråga. Det är inte lätt att avgöra till vilken grupp man känner mest tillhörighet. Jag kom själv underfund med detta själv först då jag förberedde mig för att intervjua de unga som deltog i min undersökning, samt under analysen av resultaten. Vem kan egentligen precisera sin identitet, vad betyder det och vem/vad ger en rättighet att känna tillhörighet till en viss etnisk grupp? Varifrån skall man egentligen börja då man vill fastsätta sin identitet, kontexten förändras hela tiden. Oftast utgår man från historien, man ser tillbaka på sitt ursprung och utgående från den gemensamma historien man har med en grupp skapas en känsla av tillhörighet och gemenskap. I dag lever vi i ett allt mer mångkulturellt samhälle, vem som än är finne, finlandssvensk eller invandrare är ändå alla delar av det samhälle vi lever i idag, ett samhälle som ser annorlunda ut idag än vad det gjorde i går. Kanske man inte alltid borde utgå enbart från historien då man

funderar över känslan av tillhörighet utan även utgå från var man står just här och nu, i det mångkulturella samhället, att finna sammanhang och tillhörigheter ur de kontexter man befinner sig i.

Som jag i början av denna studie konstaterar utgående från Wahlbeck (2007) förtjänar den mångfald som kännetecknar dagens migrationsmönster och etniska identiteter en större uppmärksamhet. Denna studie har behandlat ungas integration i Finland genom inkorporering till institutioner avsedda för en minoritet. Alla mina informanternas erfarenheter visar på att de kände tillhörighet till det svenska i Finland och de flesta av mina informanter vill föra detta vidare till sina barn. Vilken inverkan det har för en invandrare att integreras i en minoritet är en aspekt som ter sig intressant och det migrationsmönstret förtjänar en fortsatt forskning, något som jag inte direkt i denna studie har tagit fasta på. Med tanke på det svenska i Finland och dess ställning bör man eftersträva en lyckad integrering i landets språkminoritet och genom detta förstärka en framtida tillhörighet med hjälp av en stark och välkomnande finlandssvensk gemenskap var tillträde för en mångfaldig etnisk diversitet är möjlig. Att Hassan känner sig både just finlandssvensk och irakier innebär att han kan växla mellan olika språk och kulturer samtidigt som han känner tillträde till den kontext han befinner sig i. När man känner tillhörighet och också har tillträde till de kontexter och arenor som erbjuds av samhället är det möjligt att delta och vara öppen för det nya och annorlunda. Det har blivit allt viktigare att känna till olika språk och kulturer för att kunna samarbeta och uppnå gemensamma mål.

De unga som utgör fokus i denna studie har genom sin bakgrund och sina kunskaper en kulturell kompetens och ett kapital som är av stor betydelse för det mångkulturella samhällets utveckling. En förutsättning är dock att språklig och kulturell mångfald uppskattas och ses som en värdefull resurs. I vilken utsträckning samhället och skolan vill, och kan, ta tillvara detta kapital kan visa sig vara av avgörande betydelse för utvecklingen av hela samhället.

Litteratur

Ahmadi, Nader 1998. *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber AB

Alitolppa-Niitamo, Anne 2004. *The icebreakers. Somali-speaking youth in metropolitan Helsinki with a focus on the context of formal education*.
Helsingfors: Väestöliitto

Allardt, Eric 1997. *Vårt land, vårt språk. Kahden kielen kansa*. En attitydundersökning om det svenska i Finland. Suomalaisia asenteita ruotsin kieleen Suomessa. Finlandssvensk rapport nr 35. Svenska Finlands folkting. Helsingfors: Yliopistopaino.

Allardt, Erik & Starck, Christian 1981. *Språkgränser och samhällstruktur*. Stockholm: Almqvist & Wiksell

Anderson, Benedict 1983. *Den föreställda gemenskapen*. Göteborg: Diablos

Anis, Merja 2008. *Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008.

Barth, Fredrik 1969. *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference*. Bergen : Universitetsförlaget

Bauman, Zygmunt 2000. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity.

Bauman, Zygmunt 1996. From pilgrim to tourist – a short history of identity. I verket: Stuart Hall & Paul du Gay (red.) *Questions of cultural identity*. London: Sage

Becker, Howard 1998. *Tricks of the trade: How to think about your research while you're doing it*. Chicago: University of Chicago press

Berger, P. Luckman, T. 1998. *Kunskapssociologi*. Bokförlag Walström & Vidstrand

Bunar, Nihad 1998. *Ungdom, flyktingskap, identitet*. Växjö: Högskolan i Växjö; Centrum för kulturforskning (CEIFO), rapport nr 2.

Broermann, Marianne 2007. *Language attitudes among minority youth in Finland and Germany*. I Journalen: International journal of the sociology of language 187/188 2007

Castells, Manuel 1999. *Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur. Band II: Identitetens makt*. Göteborg: Daidalos.

Domander, Minna 1993. *Siirtolaisuus- ja pakolaistutkimus Suomessa 1980-1993*. Siirtolaisuusinstituutti: Turku

Eriksen, Thomas 1993. *Etnicitet och nationalism*. Nora: Nya Doxa

Eriksson, Lisbeth 2002. *Jag kommer aldrig att tillhöra det här samhället. Om invandrare integration och folkhögskola*. Linköping: ParajettAB

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1999. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. I J. Aaltola & R. Valli (red.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.

Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2004. *Muuttoliikkeet ja etniset vähemmistöt Suomessa 1999–2004. Tutkimukset ja tilastot*. Työhallinnon julkaisu 343. 117 s. Työministeriö: Helsinki.

Fanon, Franz 1991. *Black skin, white masks*. New York: Grove

Forsander, Annika 2002. *Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D: 39. Väestöliitto. Helsinki.

- Giddens, Anthony 2002. *Modernitet och självidentitet*. Göteborg: Daidalos
- Giddens, Anthony 1976. *New rules of sociological method*. London: Hutchinson
- Gilje, N. Grimmen, H. 2007. *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Diablos
- Goldstein-Kyaga , Katrin och Borgström María 2009. *Den tredje identiteten - ungdomar och deras familjer i det mångkulturella, globala rummet*. Huddinge: Södertörns högskola
- Grönfors, Martti 1982. *Kvalitatiiviset kenttätymenetelmät*. Helsingfors: WSOY
- Gustavsson,B. 2004. *Kunskaps metoder inom samhällsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur
- Haglund, Charlotte 2004. Flersprakighet och identitet. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Hannerz, Ulf 1996. *Transnational connections: Culture, people, places*. London: Routledge
- Hall Stuart 1996. *Questions of cultural identity*. London : Sage
- Hall, Stuart 2000. Who needs identity? I: Du Gay P., Evans, J & Redman P. (red.) *Identity: A reader*. London: Stage s. 15-30
- Harinen, Päivi 2000. *Valmiseen tulleet*. Helsingfors: Hakapaino
- Harinen, Päivi (red.) 2003. *Kamppailuja jäsenyyksistä*. Helsingfors: Hakapaino
- Hautaniemi, Petri 2001. Etnisyys ja kulttuuri. I verket: Forsander, Annika & Ekholm, Elina & Hautaniemi, Petri. *Monietnisyys yhteiskunta ja työ*. Helsingfors: Yliopistopaino

Heyman, Anna-Greta 1990. *Invanda kulturer och invandrarkulturer*. Lund: Liber läromedel

Hirsjärvi, Sirkka. & Hurme, Helena 1988. *Teemahaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka. & Hurme, Helena 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsingfors: Yliopistopaino

Holme, I. M & Solvang, B. K. 1991. *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur

Honkasalo, Veronika 2003. Voiko jäsenyyttä valita? Nuorten maahanmuuttajien tulkintoja suomalaisuudesta rasismista. I verket: Harinen, Päivi (red.) *Kamppailuja jäsenyyksistä*. Helsingfors: Hakapaino

Huttunen, Laura, Löytty, Olli & Rastas, Anna (red.) 2005. *Suomalainen vieraskirja : kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere : Vastapaino

Jaakkola, Magdalena 2000. Asenneilmaisto Suomessa vuosina 1987-1999 i Liebkind, K. (red) *Monikulttuurinen Suomi : etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus

Jaakkola, Magdalena 2005. *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987-2003*. Työpoliittinentutkimus 286. Helsingfors:Hakapaino OY

Jaakkola, Magdalena 1995. *Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet*. Työpoliittinen tutkimus 101. Helsingfors: Arbetsministeriet

Jacobsen, Jan 1993. *Intervju. Konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur

Julkunen, Raija 2001. *Suunnanmuutos : 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa*. Tampere : Vastapaino

- Kamali, Masoud 1999. *Varken familjen eller samhället. En studie av invandrarungdomarnas attityder till det svenska samhället*. Stockholm: Carlssons
- Keskisalo, Anne-Mari 2003. Suomalais- ja maahanmuuttajanuorten vuorovaikutusta joensuulaisen koulun arjessa. I verket: Harinen, Päivi (red.) *Kamppailuja jäsenyyksistä*. Helsingfors: Hakapaino
- Kosonen, Liisa 2000. Maahanmuuttajanuorten tukeminen käytännössä. I verket: Liebkind, Karmela (red.) *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsingfors: Gradeamus, 149-157.
- Kosonen, Pekka 1993. *The Nordic Welfare State as a Myth and as Reality*. Helsinki : Helsingin yliopisto
- Kristal-Anderssen, B. 2001. *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S. 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lange A. & Westin, W. 1981. *Etnisk diskriminering och social identitet*. En rapport från diskrimineringsutredningen. Forskningsöversikt och teoretisk analys. Stockholm: Liber.
- Latomaa, Sirkka 2007. *Oma kieli kullaa kallis. Opas oman äidinkielen opetuksen*. Helsingfors: Opetushallitus
- Lepola, Outi 2000. *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi : monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttoliittisessä keskustelussa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- Liebkind, Karmela (red.) 2000. *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsingfors: Gradeamus
- Liebkind, Karmela 2001. Acculturation. Blackwell *Handbook of social psychology: intergroup process*. Oxford: Blackwell publishers

Liebkind, Karmela 1984. *Minority identity and identification processes: A social psychological study*. Commentationes Scientiarum Socialium, 22. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters.

Liebkind, Karmela & Jasinskaja-Lahti, Inga 1997. *Maahanmuuttajien sopeutuminen pääkaupunkiseudulla. Sosiaalipsykologinen näkökulma*. Helsingfors: Helsingin kaupungin tietokeskus

Liebkind, Karmela & Moring, Tom & Tandefelt, Marika 2007. *The swedish-speaking Finns*. International journal of the sociology of language 187/188 2007

Liebkind, Karmela & Sandlund, Tom (red.) 2006. *Räcker det med svenskan?: om finlandssvenskarnas anknytning till sina organisationer*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Lojander-Visapää, Catarina 2001. *Med rätt att välja*. Språkval och språkstrategier i språkligt blandade hushåll i Helsingfors. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Martikainen, Tuomas 2009. *The study of immigrant youth in Finland*. Forum 21: European journal of child and youth research 4 (12/2009) 23-27.

Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta 2010. *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: Hakapaino.

Merriam, S.B. 1994. *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Nisula, T. 1996. Etnografia ja terveyden tutkiminen – huomioita metodista. *Sosiaalilääketieteellinen aiakausti* 33, 143-151. (ref sid 96 i Liebkind, Karmela (2000). *Monikulttuurinen Suomi Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Tampere:Tammer-Paino OY

Nordberg, Camilla 2007. *Boundaries of citizenship : the case of the Roma and the Finnish nation-state* Helsinki : Research Institute, Swedish School of Social Science, University of Helsinki

Olsson, E. Lundqvist, C. Rabo, A. Sawyer, L Wahlbeck, Ö. & Åkesson, L 2007. *Transnationella rum*. Umeå: Borea.

Ouvinen-Birgerstam, P. 1984. *Identitetsutveckling hos barn*. En jämförelse mellan finska, jugoslaviska och svenska barn. Lund: Studentlitteratur.

Otterup, Tore 2005. "Jag känner mig begåvad bara" *Om flerspråkighet och identiteskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Göteborg: Elanders Infologistics Väst AB

Patton, Michael Quinn 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. Californien.: Thousand Oaks Sage.

Pertala, Amanda 2005. Det sagda och det tänkta. I verket de los Reyes, Paulina & Kamali, Masoud (red.) *Bortom vi och dom*. Stockholm: Statens offentliga Utredning Hämtat från internet 10.1.2008 www.regeringen.se

Phinney, Jean S. Rotheram Mary Jane 1987. *Children's ethnic socialization*. Californina: Sage publications

Phinney, Jean S. Berry, John W. Vedder, Paul. Liebkind, Karmela 2006. *Immigrant youth in cultural transition*. London: Lawrence Erlbaum Associates

Rasismi ja etniset suhteet. Tutkimuksen kehittämistarpeet 1999. Suomen Akatemian julkaisuja 1/99 Helsinki : Edita

Rubin, Herbert J. & Rubin Irene S. 1995. *The art of hearing data*. London: Stage Undervisningsministeriet (2007:44). *Opettajankoulutus 2020*. Internetpublikaton: www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/?lang=fi

UVI Maahanmuuttoyksikkö Tilastoaalyysi 3/2007

Utbildningsstyrelsen 2004. Grunderna för läroplanen för de grundläggande utbildningarna. Internetpublikation: www.oph.fi/svenska/ops/grundskola/LPgrundl.pdf

Rex, John 1986. *Race and ethnicity*. Milton Keynes : Open University Press

Sernhede, Ove & Johansson, Thomas (red.) 2001. *Identitetens omvandlingar*. Göteborg: Diablos

Sernhede, Ove 2002. *Alienation is my nation*. Tryck: MediaPrint, Uddevalla AB

Silverman, D 1993. *Interpreting qualitative data*. Trowbridge: Cromwell press

Similä, Matti 2000. *Migrants and ethnic minorities on the margin : report for Finland : MEMM-report to CEMES*. Helsingfors : Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet

Similä, Matti 1995. Kan Sverige bli mångkulturellt? *Invandrare och minoriteter* 6/1995, 12-15

Sollors, Werner (red.) 1991. *The invention of ethnicity*. New York: Oxford University Press

Suojanen, Päivi 1997. *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätystä*. Vammala: Vammaln kirjainpaino

Suurpää, Leena 2002. *Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista*. Nuorisotutkimusseura. Helsinki: Yliopistopaino.

Stier, Jonas 2003. *Identitet: människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur

Söderman, Therese 1997. *Flykting i ett tvåspråkigt land*. Helsingfors: Svenska social och kommunal högskolan.

Tandefelt, M. 1988. *Mellan två språk*. En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland. Uppsala: Doktorsavhandling framlagd vid Uppsala universitet.

Touraine, Alain 2002. *Kan vi leva tillsammans? Jämlika och olika*. Uddevalla: Mediaprint Uddevalla

Verkuyten, Maykel 2005. *The social psychology of ethnic identity*. New York: Psychology Press

Virta, E. 1994. *Tvåspråkighet, tänkande och identitet*. Studier av finska barn i Sverige och Finland. Del 1, sammanfattning. Psykologiska institutionen, Stockholms universitet. Edsbruk: Akademitryck.

Widerberg, K. 2002. *Kvalitativ forskning i praktiken*. Studentlitteratur, Lund

Wahlbeck, Östen (red.) 2007. *Ny migration och etnicitet i Norden*. Åbo: Åbo Akademi

Wahlbeck, Östen 1992. *Kvalitativ samhällsforskning om flyktingmottagande- exemplet Oravais kommun*. Åbo: Åbo Akademis tryckeri

Weedon, Chris, 2003. *Identity and culture – Narratives of Difference and Belonging* New York

Ålund, Aleksandra 1997. *Multikultiungdom*. Lund: Studentlitteratur.

Östern, Anna-Lena 2007. *Barnets möte med skolan*. Vasa: Pedagogiska fakulteten Korsholms tryckeri.

Bilaga 1. Intervjuguide

I) Bakgrund

Vad minns den unga av ankomsten till Finland? Hur minns den unga sitt "ursprungsland/hemland" och hur beskrivs det? Vad berättar den unga om sin egen familj, ev. övriga familjemedlemmar i Finland men också på annan ort? Till vilken "etnisk grupp" säger sig den unga känna samhörighet med?

II) Finland och svenska i Finland

Vad är enligt den ungas åsikt typiskt för Finland, finländare och det svenska i Finland? Hur skiljer sig finländare från den egna etniska gruppen eller/och vilka likheter finns? När vill den unga vara finländare/finlandssvensk och när inte? Upplever den unga att hon/han befinner sig i en jämlik position med andra finländare? Hurdana uppfattningar har den unga om finländarnas förhållningsätt till dem?

III) Om olika språkarenor och användning av olika språk

Har den unga fått undervisning i sitt "hemspråk"? Ger skolan stödundervisning till den som behöver? Hur diskuteras kulturell mångfald i skolan och använder lärarna exempel från olika kulturer? Hur kom det sig att den unga lärt sig svenska i Finland, och kan den unga finska? Vilket språk använder den unga i hemmet och på fritiden? Vilka är föräldrarnas språkkunskaper? Vad anser den unga om att ha lärt sig svenska i Finland?

IV) Framtiden

Vad vill den unga göra i framtiden? Hur vill den unga uppfostra sina egna barn? Hurdana uppfattningar har den unga om sina egna möjligheter t.ex. utbildning, jobb, karriär? Vilka språk kommer i framtiden att vara viktiga för den unga? Vill den unga bevara och föra vidare det egna modersmålet? Kommer den unga att i framtiden välja "den svenska vägen" eller "den finska"?

Bilaga 2. Informanterna

Pseudonym, datum för intervju	antal år, i Finland	hemspråk,	språkkunskaper
Akim 17.3.2008	6 år	kurdiska (sorani)	svenska, lite turkiska
Adelina 17.3.2008	16 år	albanska	svenska, finska
Veronica 17.3.2008	16 år	albanska	svenska, engelska
Lidja 31.3.2008	5 år	albanska	svenska, finska, tyska, engelska
Servina 29.4.2008	16 år	persiska	svenska, engelska
Sabir 12.5.2008	5 år	albanska	svenska, finska, engelska
Irina 17.5.2008	17 år	ryska	svenska, finska, engelska
Fatima 3.6.2008	5 år	somaliska	svenska
Hassan 3.5.2009	20 år	kurdiska (sorani)	svenska, finska, engelska lite turkiska
Karia 3.5.2009	1,5 år	swahili	norska, engelska, svenska, somaliska
Alexei 3.5.2009	13 år	ryska	svenska, finska, engelska